Lezen

JAARGANG 14 NUMMER 3 2019
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

ANNE STALINSKI WINT ZILVEREN PENSEEL

LEZEN IN HET ENGELS EN/OF NEDERLANDS ••• **BOEKENTIPS:** SOLDATEN VAN NAPOLEON ••• **BESTE JEUGDSPECIALIST** ••• **BOEKSTARTCOACHES** ••• KINDERBOEKENWEEK: **REIS MEE!** ••• **LEESCLUBS** OP SCHOOL ••• **JÖRGEN APPERLOO** OVER **VLOGBOEK** ••• INTERVIEW **ANNA WOLTZ** ••• **FRITS SPITS** OVER LEZEN ••• HET ATELIER VAN ANNE STALINSKI ••• **SYLVIA WEVE WINT MAX VELTHUIJS-PRIJS**

FOTO'S V.L.N.R. MARCO DE SWART, AFRIEK, MARCO DE SWART

9 t/m 15 september Week van de Alfabetisering, weekvandealfabetisering.nl ••• 13 september Roald Dahl-dag, roalddahl-boeken.nl ••• 14 september Uitreiking Thea Beckmanprijs, Archeon, archeon.nl ••• 19 september Uitreiking Max Velthuijs-prijs, pchooftprijs.nl ••• 20 t/m 29 september Boekenweek voor Jongeren, boekenweekvoorjongeren.nl ••• 28 september 37ste Nacht van de Poëzie en Kindernacht van de Poëzie, ilfu.nl ••• 28 t/m 29 september Stripfestival Breda, stripfestivalbreda.nl ••• 1 t/m 31 oktober Christelijke Kinderboekenmaand, christelijkekinderboekenmaand.nl ••• 1 t/m 31 oktober Maand van de Geschiedenis, maandvandegeschiedenis.nl ••• 1 oktober Prijsuitreiking en bekendmaking Gouden Griffel tijdens het Kinderboekenbal, kinderboekenweek.nl ••• 2 t/m 13 oktober 65ste Kinderboekenweek, thema: Reis mee!, kinderboekenweek.nl ••• 4 oktober De Nationale Voorleeslunch, in het kader van Wereld Ouderen Dag, nationalevoorleeslunch.nl ••• 5 t/m 12 oktober Week van het Nederlands, weekvanhetnederlands.org ••• 10 t/m 12 oktober Read My World, festival voor grensverleggende literatuur, readmyworld.nl ••• 12 oktober Geen Daden Maar Woorden Festival, gdmw.nl ••• 25, 26 oktober Drongo Talenfestival, drongotalenfestival.nl ••• 28 oktober t/m 3 november Crossing Border, crossingborder.nl ••• 1 t/m 30 november Nederland Leest, nederlandleest.nl ••• 5 november Symposium Uitgesproken poëzie: over poëzievoordracht in de klas, letterenfonds.nl ••• 7 november Uitreiking Bookspot Literatuurprijs, bookspotliteratuurprijs.nl ••• 9 november Het Grote Gebeuren, Bibliotheek Groningen, noordwoord.nl/hetgrotegebeuren ••• 8 t/m 15 november Week van de Mediawijsheid 2019: Aan of uit?, weekvandemediawijsheid.nl ••• 18 november Stap op de Rode Loper! Groningen, stapopderodeloper.nl ••• 22 en 23 november Conferentie Het Schoolvak Nederlands, hsnconferentie.org ••• 20 november Uitreiking NS Publieksprijs, nspubliekprijs.nl ••• 27 t/m 30 november Wintertuinfestival, wintertuinfestival.nl

VOOR UW AGENDA

Lezen Centraal over de nieuwe Doorgaande Leeslijn

ILLUSTRATIES PETER VAN HUGTEN

1 april 2020
Verkadefabriek
's-Hertogenbosch

LEZEN CENTRAAL
STICHTING LEZEN

Begin volgend jaar verschijnt een nieuwe versie van de Doorgaande Leeslijn. De laatste versie dateert alweer uit 2005. De tijd heeft sindsdien niet stilgestaan. Zo namen de digitale ontwikkelingen een vlucht, nam de leestijd onder jongeren verder af en groeide de groep van laaggeletterden. In het onderwijs kwam het opbrengstgericht werken in zwang; daarnaast ontstond er meer aandacht voor persoonlijke ontwikkeling, onderwijs op maat en burgerschapsvorming. Ook de (wetenschappelijke) inzichten op het gebied van leesmotivatie, leesvaardigheid en literaire competentie veranderden. Er is kortom alle reden om het document te vernieuwen waarop Stichting Lezen, het onderwijs, de bibliotheken en andere intermediairs hun beleid en aanpak voor leesbevordering en literaire vorming kunnen baseren. De nieuwe Doorgaande Leeslijn stelt de lezer centraal en sluit aan bij relevante ontwikkelingen.

Bent u geïnteresseerd in de vernieuwde Doorgaande Leeslijn van Stichting Lezen? Houd lezencentraal.nl in de gaten, binnenkort verschijnt daar het programma.

Redactioneel

'Lezers zijn geluksvogels,' aldus Frits Spits aan het slot van zijn interview in dit nummer. Geluksvogels, zeker: lezers verkennen nieuwe werelden, leren zichzelf beter kennen en ervaren verdriet of dilemma's van hoofdpersonages. Lezers verbreden hun horizon en worden rijper, wijzer of blijer. Dit betekent overigens niet dat omgekeerd álle niet-lezers pechvogels zijn; lezen alleen is immers niet zaligmakend. Maar het woord pechvogel kan wel van toepassing zijn. En dat is afhankelijk van de leeftijd waarop de lezer een niet-lezer wordt.

Wanneer je als volwassene niet (meer) wilt lezen, is dat vaak een bewuste keuze: je weet wat je mist, maar lezen heeft kennelijk geen prioriteit. Maar wanneer een volwassene niet kan lezen, of wanneer een jong kind niet de kans krijgt te leren lezen of het plezier van lezen of voorlezen te ervaren, is die volwassene of dat kind wel degelijk een pechvogel. Kinderen die lezen en gemotiveerd raken voor lezen, hebben daar in hun persoonlijke en schoolse ontwikkeling onmiskenbaar voordeel van. Lezen is onzichtbaar leren, en leren en betekenis geven gaat ook in deze technologisch gedreven, digitale tijd nog steeds via taal en tekst. Lezen is onverminderd onmisbaar.

Eind juni publiceerden de Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad een gezamenlijke advies over leesbevordering, getiteld *LEES!*. De Raden roepen op tot een leesoffensief: een krachtig leesbevorderingsbeleid om een leescultuur tot stand te brengen en niet- of weinig lezende kinderen en jongeren aan te zetten tot lezen. Een gloedvol pleidooi. Ik zal mij, zoals u ook in dit nummer al kunt lezen, met Stichting Lezen en de Leescoalitie er sterk voor blijven maken ieder kind de kans te geven een lezer te worden. Wat wij willen: geluksvogels!

Gerlien van Dalen,
Directeur-bestuurder Stichting Lezen

INHOUD

4 'Met Engels stap ik een andere wereld binnen'
Tweetalig lezen
7 Vrijheid, gelijkheid of de dood
Lezen en verder lezen

8 'Kinderen hebben bij ons een belangrijke stem'
Interview Eva Orta, beste Jeugdspecialist

10 Blikveld 0–6
12 'Bij Woezel en Pip ontdooide er iets'
BoekStartcoaches

14 Blikveld 6–12
16 Reis mee, voorbij de horizon
Kinderboekenweek: voertuigen

18 Prikkels

20 Een boek als spiegel
Leesclubs in het speciaal onderwijs
22 Blikveld 12–15

24 Literatuur op YouTube
Interview Jörgen Apperloo, bedenker Vlogboek
26 Blikveld 15–18

28 'Kinderen zijn vrij absoluut'
Kinderboekenweekgeschenk: interview Anna Woltz
30 'Lezers zijn geluksvogels'
Frits Spits over lezen

32 'Ik breng mijn leven tekenend door'
Een kijkje in het atelier van Anne Stalinski

34 In dienst van de expressie
Sylvia Weve wint Max Velthuijs-prijs
36 Uit een schrijversleven: Joukje Akveld

Legenda

- 0–6 jaar
- 6–12 jaar
- 12–15 jaar
- 15–18 jaar
- algemeen

facebook.com/stichtinglezen
@stichtinglezen
instagram.com/stichtinglezen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met aangegeven.

Lezen. Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.
Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis door zich aan te melden via lezen.nl
Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactielezen@lezen.nl
Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Annemarie Terhell / Eva Gerrits
Redactie: Daan Beeke, Eva Gerrits, Mirjam Noorduijn, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander
Medewerkers aan dit nummer: Joukje Akveld, Anne Stalinski, Elsbeth Tijssen
Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen | Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: © Anne Stalinski
Abonnementenbeheer: adreswijziging, abonneren of opzeggen tijdschrift Lezen? Vul het formulier in op lezen.nl
Voor overige vragen: Abonneeservice Tijdschrift Lezen | 0172 476085 (tijdens kantooruren) | info@spabonneeservice.nl

© september 2019 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698.

De inhoud van Lezen is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

‘Met Engels stap ik een andere

LEZEN WAT JE AANSPREEKT – De nieuwe generatie spreekt veel en graag Engels. Computergames, YouTube, streamingdiensten als Netflix, internetplatforms en social media als Snapchat en Instagram zorgen ervoor dat kinderen zich deze wereldtaal al vroeg eigen maken. Dat heeft invloed op hun leesgedrag.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Alba (zestien) was twaalf toen ze haar eerste Percy Jackson in het Engels las. Er ging een wereld voor haar open. ‘Ik dacht: dit is echt een heel leuke taal! Zoveel humor en mooie woorden, die gingen in de vertaling een beetje verloren. Ik ontdekte dat ik in het Engels ineens zoveel meer boeken had om uit te kiezen.’ Wolf (zeventien jaar) was ongeveer even oud toen hij ontdekte dat je Harry Potter ook als Engels luisterboek kon downloaden. Hij luisterde het grijs tot hij de cadans van de zinnen uit zijn hoofd kende. Daarna volgde een diepe liefde voor de taal van hiphoppers als Eminem, Kendrick Lamar, Stormzy en honderd anderen. Op zijn veertiende werd hij moderator in de online *community* van de actiegame *cs: go*, waar hij bemiddelde bij conflicten tussen spelers. ‘Ik heb veel vrienden in Engeland gemaakt en zat hele avonden met ze te gamen en te praten.’

Vastgeplakt aan het scherm

Met de komst van het internet is de wereld groter geworden en vallen grenzen weg. De kinderen en jongeren van nu vormen de eerste generatie die is opgegroeid met de smartphone in de hand. Ze zijn veel online en komen daar al jong met Engels in aanraking. De motivatie om mee te doen aan games, om te reageren op social media, om rond te hangen op YouTube en om series te kijken is groot. In een bad vol Engels leer je snel. Je kiest een serie op Netflix, laat je meevoeren en voor je het weet zit je urenlang vastgeplakt aan het scherm. Veel jongeren zien dat zelf als een prima leerschool. Bij het series kijken experimenteren ze bewust met ondertiteling. Begin met Nederlandse ondertitels, switch dan naar Engelse en kijk daarna of het helemaal zonder lukt, adviseren Lotti (dertien) en Floralyn (veertien).

Tweetalig onderwijs

Die natuurlijke omgang met de Engelse taal heeft ook invloed op het leesgedrag. Steeds meer mensen lezen een boek liever in de oorspronkelijke taal, concludeerde KvB Boekwerk in een consumentenonderzoek in 2018. De jongere generaties lezen meer Engelstalige boeken dan vijfendertigplussers. Maar in dit onderzoek wordt onder de vijfendertig jaar niet naar leef-

tijd gedifferentieerd, terwijl juist aan die demografische onderkant de ontwikkelingen snel gaan. Het tweetalig onderwijs is populair, er zijn ruim honderddertig middelbare scholen die tweetalig onderwijs (tto) aanbieden; niet alleen op havo/vwo-niveau, ook het aantal tweetalige vmbo-scholen groeit. Tweetaligheid dringt ook door in het primair onderwijs. Ruim twaalfhonderdvijftig basisscholen bieden al vanaf groep 1 vreemdetalenonderwijs aan (voornamelijk Engels). Het Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationalisering van onderwijs, is bezig met een langdurige pilot (2014-2023) op negentien basisscholen om het effect van tweetalig primair onderwijs (tpo) op de Nederlandse en Engelse taalvaardigheid te kunnen meten.

Kleinere oplages

Uitgeefster Myrthe Spiteri van Blossom Books, dat veel Britse en Amerikaanse *young adult* laat vertalen, merkt dat jongeren steeds vaardiger worden in het lezen van Engels. 'Ze zijn steeds meer geneigd om voor het Engelse origineel te kiezen. Waar wij een jaar of tien geleden begonnen met een standaard oplage van tienduizend exemplaren van een vertaling, is dat nu gekrompen tot tweeënhalfduizend. Zo wordt het steeds moeilijker om een vertaling winstgevend te maken.' Spiteri organiseert samen met andere uitgevers jaarlijks het YALfest, een succesvol young adult-literatuurfestival waar honderden fans op afkomen, vaak met het Engelse origineel onder de arm voor de signeersessie. Voor de uitgeverij is dat pijnlijk. 'Wij kunnen de kosten van het naar Nederland halen van auteurs dan niet terugverdienen. Natuurlijk begrijp ik heel goed dat jongeren Engels lezen. Maar het Nederlandse taalniveau wordt er niet beter op als je alleen nog maar Engels leest – dat hebben wij meerdere malen meegemaakt met stagiaires. Ik adviseer jongeren altijd: lees ook Nederlandse boeken of boeken die zijn vertaald naar het Nederlands, en met name wat je niet kunt krijgen in het Engels. Als je later een baan krijgt, is het belangrijk dat je het Nederlands goed beheerst.'

ILLUSTRATIE ANNE STALINSKI

wereld binnen'

Keerpunt

Een van de belangrijkste redenen waarom jongeren kiezen voor het Engels, is het aanbod. Young adult-*fiction* is groot in Angelsaksische landen en speelt zich vaak af in andere werelden. Sciencefiction, dystopische verhalen en *fantasy* hebben allerlei subgenres. Ook verhalen die zich afspelen op *highschools* of worden verteld door zwarte Amerikaanse tieners zijn populair – en die vind je betrekkelijk weinig in het Nederlands. Schrijfster Marieke Nijkamp, zelf een 'millenial', herkent dat. Bij haar begon de liefde voor het Engels bij Harry Potter. 'Ik weet het nog precies: het was 2003, ik was zeventien en het vijfde boek van Harry Potter zou verschijnen. Ik groeide op midden in de gekte. Voor mij was het een keerpunt, ik dacht: ik ga niet wachten op de vertaling en ontdekte dat het leuker was om in het Engels te lezen.' Voor Nijkamp werd die overstap definitief. Als twintiger begon ze zelf met het schrijven van verhalen en fanfictie in het Engels; in 2016 debuteerde ze in de VS met *This Is Where It Ends*. Haar thriller over een schietpartij op een middelbare school belandde in *The New York Times*-bestsellerlijst en bleef daar zeventig weken staan.

Amerikaanse cultuur

De Amerikaanse cultuur is nog steeds leidend, ziet Nijkamp. Films, games, internetcultuur – vrijwel alles komt van het Noord-Amerikaanse continent. 'Het is zo invloedrijk, voor Amerikaanse schrijvers is het gemakkelijker om groot te worden. Áls je succesvol bent, krijg je vaak zo'n marketingpush mee, dat dat ook van invloed is op internationale markten. Kleine landen zoals Nederland kunnen daar met hun kleine budgetten haast niet tegenop boksen.' Dat is zonde, vindt Nijkamp – 'al klinkt dat uit mijn mond misschien een beetje hypocriet. Maar,' zo legt ze uit, 'dat ik zelf als tiener geen plezier meer beleefde aan Nederlandse literatuur, had te maken met mijn school. Er was weinig beweegruimte in hoe en wat we mochten lezen voor het vak Nederlands, daarmee verloor ik mijn interesse. Engelse literatuur voelde als een verademing: veel meer diversiteit in schrijvers en onderwerpen. Toch zou het ontzettend fijn zijn als jongeren op school meer interesse in Nederlandse literatuur zouden krijgen. Nederlands is een geweldige taal, we hebben fantastische auteurs.'

Terug naar het Nederlands

Dat er meer Engels gelezen wordt, hoeft het Nederlands niet per se in de weg te zitten. Uit onderzoek blijkt dat meertaligheid gunstige effecten heeft op de werking van het brein. Kinderen die op jonge leeftijd een tweede taal leren, zijn vaak beter in het uitvoeren van complexe taken, omdat ze weten hoe ze efficiënt met verschillende soorten informatie moeten omgaan. Bovendien kan tweetaligheid de taalgevoeligheid stimuleren. Als je veel met taal bezig bent, word je taliger. Wolf: 'Eerst luisterde ik vooral naar Amerikaanse rappers, maar nu ook vaak naar Nederlandse artiesten zoals Fresku. Dat iemand zoveel gevoel heeft voor taal, zo kan rijmen en zich zo kan uitdrukken, dat is zo knap. Eigenlijk is rappen een dichtvorm.' Ook Alba is via haar liefde voor de Engelse taal weer bij het Nederlands terechtgekomen. 'Ik kan nu heel erg genieten van Nederlandse schrijvers als Tommy Wieringa en Ilja Leonard Pfeiffer. Hoe Pfeiffer zich uitdrukt, zijn mooie zinnen formuleert; ik waardeer dat enorm.' •••

FOTO'S ANNEMARIE TERHELL

Bob (dertien jaar, 2 vwo tweetalig)
Dit jaar gelezen: zes Engelse boeken, vier Nederlandse

'Toen ik een jaar of acht was, leerde ik Engels door te gamen. Ik speelde vaak *The Legend of Zelda*. Daarin moet je hints begrijpen en vragen oplossen om verder te komen. Tegenwoordig kijk ik veel Engelse series en luister ik veel naar muziek. Omdat ik het zo'n leuke taal vond, ben ik naar het tweetalig onderwijs gegaan. Engelse boeken lees ik al veel langer, buiten school. Het fijnste leest een boek in de oorspronkelijke taal, vind ik. Bij het lezen van Engels krijg ik het gevoel dat ik in een heel andere wereld stap, dat is fijn. Ik houd het meest van series. Als ik een serie leuk vind, dan verzamel ik daar alle delen van. Harry Potter heb ik helemaal compleet, maar ook *Percy Jackson and the Olympians* van Rick Riordan, *A Series of Unfortunate Events* van Lemony Snicket en *Brotherband* van John Flanagan. Natuurlijk lees ik ook Nederlandse boeken, vooral voor school. Ik denk dat ik uit mezelf sneller voor Engels kies omdat ik in die taal veel meer boeken kan vinden die mij echt aanspreken.' •••

Floralyn (veertien jaar, 2 mavo)
Dit jaar gelezen: vijf Engelse boeken, drie Nederlandse

'Op mijn zevende of achtste leerde ik Engels. Dat gebeurde tijdens een vakantie in de Filipijnen, waar mijn moeder vandaan komt. We waren op bezoek en ik hoorde mijn vader met familie praten en wilde meeluisteren. Thuis spreken wij alleen Nederlands, mijn moeder ook, dus ik moest echt mijn best doen om het te verstaan. Later, toen ik een jaar of elf was, ging ik veel Engelse series kijken. En sinds vorig jaar lees ik veel Engelse boeken: Harry Potter, Percy Jackson. En soms ook andere boeken, zoals *Simon vs. the Homo Sapiens Agenda* van Becky Albertalli. Ik lees ook Nederlandse boeken, meestal voor school, maar toch voel ik me comfortabeler met Engels. In het dagelijks leven gebruik ik de twee talen door elkaar. Soms praat ik Engels met mijn klasgenoten, soms Nederlands. Met appen is dat hetzelfde. Ik denk dat jonge mensen gewoon makkelijk schakelen. Mijn school staat in Rotterdam, daar hoor je veel straattaal. Ik denk dat het Nederlands in de toekomst wel gaat veranderen. Dat het minder wordt gesproken en dat er meer leenwoorden uit het Engels en andere talen in zullen komen. Ik vind dat prima.' •••

Lotti (dertien jaar, 2 gymnasium)
Dit jaar gelezen: zes Engelse boeken, vier Nederlandse

'Ik weet nog goed wanneer ik mijn eerste Engelse boek las. In de boekwinkel zag ik *Girlhood* van Cat Clarke liggen, een onweerstaanbaar neon-roze boek. Ik heb het gekocht en ben gewoon begonnen. Mijn Engelse woordenschat was nog niet zo goed, maar ik ben er wel uitgekomen. Echt goed Engels heb ik pas geleerd toen ik ben gaan Netflixen. Ik heb wel dertig series uitgekeken. Na mijn eerste Engelse boek ben ik Harry Potter in het Engels gaan lezen. Ik heb een heleboel zakgeld uitgegeven om de serie compleet te krijgen. Ik weet niet wat J.K. Rowling doet in haar boeken, maar ze schrijft zo mooi! Haar Engels heeft zoveel nuances, daar kan geen vertaling tegenop. Nederlands lees ik ook graag. Ik ben verliefd op de boeken van Marloes Morshuis. Het gaat erom dat je kunt meeleven met de personages, dat is het allerbelangrijkst. Dat kan in elke taal als een boek goed geschreven is. Ik verwacht dat we in de toekomst meer Engels door het Nederlands zullen gaan mengen. Over een jaar of twintig ontstaat er vast een tussentaal met veel Engelse woorden.' •••

Vrijheid, gelijkheid of de dood

SOLDATENLEVENS – Vlaming Jean-Claude van Rijckeghem heeft een zwak voor opstandige vrouwen in vroeger tijden. Ze spelen de hoofdrol in de historische jongerenromans *Jonkvrouw* (2005) en *Galgenmeid* (2010), die hij samen met Pat van Beirs schreef. Zijn eerste solo-boek *IJzerkop* gaat over een meisje dat zich aansluit bij het leger van Napoleon.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Ze heet Stans Hoste, is achttien jaar oud, liegt 'de deuren uit hun haken', noemt haar tong 'haar meest favoriete wapen' en doet wat ze wil. Wanneer haar vader, eigenaar van een zaagfabriekje, failliet dreigt te gaan, en zij in ruil voor een lening aan een welgestelde vriend van hem wordt uitgehuwelijkt, is Stans dan ook geenszins van plan haar man bij de kachel gezelschap te houden: ze is meer dan 'een baarmoeder met een lijf errond'. Aangetrokken door het 'vrijheid, gelijkheid of de dood' waarmee Napoleons soldaten ten strijde trekken, vertrekt ze als rekruut naar Parijs, verkleed als man.

De gevolgen zijn groot. Niet alleen voor Stans, die zich in het leger bevrijd voelt van haar vrouw-zijn, maar ook voor de achterblijvers. Haar vader belandt in het gevang, omdat hij zijn schuld niet kan afbetalen; haar broer Pier (veertien) moet stoppen met school. Gefrustreerd reist hij haar vervolgens achterna op het oude paard Achilles en belandt van het ene avontuur in het andere. Dramatisch hoogtepunt en even indrukwekkend als historisch geloofwaardig beschreven is ontegenzeggelijk de Slag bij Aspern Essling (1809, Oostenrijk), die echt plaatsvond en voor het grote Franse leger in een bloedbad eindigde.

Het wisselende vertelperspectief van broer en zus geeft deze wervelende oorlogsroman in prachtige Vlaamse volzinnen, waarbij Van Rijckeghem humor en spot niet schuwt, psychologische diepgang. Want hoe lovenswaardig Stans' vrijheidsstrijd ook is, deze gaat wel ten koste van haar familie. Treffend schetst Van Rijckeghem hoe Pier gaandeweg enig begrip voor zijn zusters keuze krijgt. Terwijl Stans blijft wie ze is: een 'IJzerkop' die niet van plan is ooit nog een jurk aan te trekken. •••

IJzerkop, Jean-Claude van Rijckeghem. Querido, € 17,99 (15+)

Opgroeiend in armoede besluit Marie Schellinck (Gent, 1757) zich als man te vermommen. In dienst van Napoleons leger schopt ze het van soldaat tot onderluitenant. Katrien Van Hecke tekende dit waargebeurde verhaal op; *Soldaat Marie* (Clavis, 13+) staat op de longlist voor de Thea Beckmanprijs (uitreiking: 14 september).

In Joseph Roths *De honderd dagen* (Atlas, 15+) keert Napoleon na zijn verbanning naar Elba terug naar Parijs. Een van zijn fans, de wasvrouw Angelina, zoekt contact met hem, maar hij negeert haar en haar zoon, trommelaar in het Grote Leger. Klassieker over een megalomaan heerser die zijn volk meesleurt in zijn val.

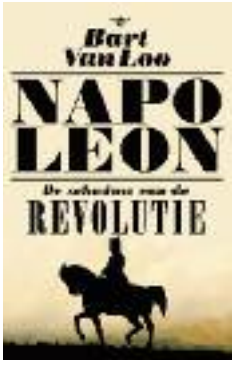

Vlaams schrijver en conferencier Bart van Loo vertelt in *Napoleon. De schaduw van de revolutie* (De Bezige Bij, 15+) op meeslepende wijze over de opkomst en ondergang van Napoleon als product van de Franse Revolutie. Historisch goed onderbouwde, narratieve non-fictie over de man achter de mythe, en zijn tijd.

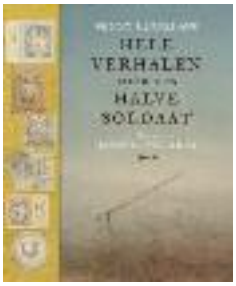

In *Hele verhalen voor een halve soldaat* (Querido, 13+) proberen zes broers op weg naar het front een grenspost te passeren, zonder geld. Misschien lukt het wel met het vertellen van verhalen? Raamvertelling van Benny Lindelauf over de levensnoodzaak van vertelkunst, met illustraties van Ludwig Volbeda.

‘Kinderen hebben bij ons een belangrijke stem’

BEKRONING – Eva Orta is verkozen tot NBD Biblion beste Jeugdspecialist 2019. De jury was geraakt door haar bezieling en enthousiasme in het overdragen van kennis en haar liefde voor het jeugdboek. In DOK Centrum in Delft vertelt ze hoe de innovatieve jeugdafdeling van haar bibliotheek helemaal in samenwerking met kinderen tot stand kwam.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Je bent van huis uit cultureel antropoloog. Hoe kwam je bij de bibliotheek terecht?
‘Mijn eerste contact met de bibliotheek was via een oproep voor het programma Taalvisite. Er werden vrijwilligers gezocht om kinderen en hun ouders met een taalachterstand te begeleiden en dat leek me ontzettend leuk om te doen. Vijftien weken lang las ik thuis voor aan een jongen met taalproblemen. Ik zag hoe hij dingen in de boeken begon aan te wijzen. Hij werd steeds minder boos. Dat was zo bijzonder. Ik realiseerde me: taal geeft de mogelijkheid om je uit te drukken. Na het tweede gezin kreeg ik een telefoontje van de projectcoördinator van de bibliotheek: “Wil je bij ons solliciteren?”’

Voor welke functie was dat?
‘Ik begon als coördinator van de Vindplaats, de Delftse schoolbibliotheken. Daarna werd ik invaller op de jeugdafdeling, zo groeide ik erin. Anderhalf jaar geleden werd ik collectioneur. Ik ben daarvoor opgeleid door Marianne Mol, een expert die super lang in het vak zit en heel veel kennis, maar ook relativeringsvermogen heeft. Mijn *awesome* senior, noem ik haar altijd. Nu verzorg ik de inkoop, maar ik sta nog steeds elke week minstens een dagdeel op elke jeugdafdeling. Het contact vind ik heel wezenlijk. Het geeft belangrijke informatie over waarom boeken wel of niet lopen en wat we daaraan kunnen doen.’--

DOK Centrum opende vorig jaar na een verbouwing met een opvallende nieuwe indeling van de jeugdcollectie. Kun je daar meer over vertellen?
‘Er smeulden al langer plannen om de collectie anders in te richten. Toen we wisten dat er een verbouwing aankwam, zijn we met een groep kinderen gaan zitten. Hoe zouden jullie de boeken het liefst ingedeeld willen hebben? Daar kwam al snel uit dat het thematisch moest zijn. Kinderen weten precies wat ze willen: ze zoeken naar een grappig boek, of naar een boek over paarden. De schrijver vinden ze minder belangrijk.’

Dus geen alfabetische kasten?
‘Nee, helemaal niet meer. We hebben eerst een proefopstelling gemaakt en die getest met ons jaarlijks wisselende kinderpanel, de DOK designers. Non-fictie, poëzie, leesboeken, strips – alles door elkaar, zodat je echt kunt grasduinen en je laten verrassen. Daar kwam zo veel positieve feedback op, dat we dachten: hier moeten we iets mee. Het wordt een gigantische klus, maar we gaan het doen. We hebben samen met de kinderen zestig thema’s bedacht en benoemd. Woorden als “geschiedenis” waren taboe, vonden ze. Veel te schools. Dat werd dus “lang geleden”, en “heel lang geleden”.’

Is het een succes?
‘Absoluut. Binnenkort gaan we de collectie voor nul- tot zesjarigen ook aanpakken, daarin betrekken we alle medewerkers. We doen het dus echt met zijn allen. Je ziet dat iedereen daardoor meer betrokken raakt bij de collectie. Het opruimen is meer werk, maar juist dan wordt er veel in de boeken gebladerd en gelezen.’•••

FOTO ANNEMARIE TERHELL

FOTO MYLENE SIEGERS

De NBD Biblion beste Jeugdboekenspecialist weet alles over kinderboeken, houdt de collectie op peil en zorgt voor een uitdagende en veilige leesomgeving voor kinderen van zes tot twaalf jaar. Medewerkers uit de bibliotheekwereld kunnen een collega nomineren die er op het gebied van kinder- en jeugdboeken echt uitspringt. De prijs wordt toegekend door een vakjury. Naast Eva Orta, specialist literatuur en taaleducatie in DOK Centrum Delft, waren voor de wedstrijd van 2019 genomineerd: Connie Fransen, lees- en mediaconsulent van Bibliotheek Amstelland en Karlijn Naaijkens, educatiemedewerker Literatuur en (nieuwe) media van Bibliotheek Veenendaal. Eva Orta sprong eruit door haar enthousiasme, vakkennis en mediavaardigheden. Als ‘Kinderboekoloog’ is ze regelmatig te vinden in de plaatselijke krant.

DRONGO talenfestival

Op vrijdag 25 en zaterdag 26 oktober vindt het DRONGO talenfestival plaats op de campus van de Radboud Universiteit in Nijmegen. DRONGO talenfestival is een jaarlijks terugkerend evenement rond meertaligheid met een gevarieerd programma voor professionals in de talensector. Zo geeft Dichter des Vaderlands Tsead Bruinja workshops, houdt de Vlaamse schrijfster Annelies Verbeke een pleidooi voor een diverser leesgedrag en speelt schrijver Abdelkader Benali een korte theatervoorstelling. DRONGO talenfestival wordt dit jaar voor de achtste keer georganiseerd en werd vorig jaar bezocht door tweeduizend professionals en geïnteresseerden, zoals docenten, tolken, vertalers, logopedisten, onderwijzers en studenten. De informatieve beursvloer biedt een tweedaags programma onder het motto: 'De impact van taal'. 'Het gaat op DRONGO talenfestival 2019 niet alleen om wat taal is, maar vooral ook om wat taal doet. Als middel voor ontwikkeling en als bron van plezier, als oorzaak van ongelijkheid en als resultaat van fantasie,' aldus de organisatie. [*AT*]

drongotalenfestival.nl

3x een Leespluim

Tropische Jopie van Jarvis (Lemniscaat, 3+) wil verstoppertje spelen met de tropische vissen, maar is te kleurloos. Zijn creatieve oplossing voor dit probleem bezorgde hem de Sardes-Leespluim van de maand mei. Een boek dat inspiratie biedt en goed is in te zetten thuis en in de kinderopvang, oordeelde de jury. *Vos is een boef* van Daan Remmerts de Vries (Gottmer, 4+) werd onderscheiden in juni. Vos serveert zijn vrienden kip, terwijl de collectebus waarmee Dodo geld inzamelde voor uitstervende dieren, op tafel staat. En Dodo is nergens te bekennen. Wat moeten ze daarvan denken? 'De sfeervolle, lichte en vaak grappige tekeningen in een aquarelomlijsting maken het verhaal ondanks de zware beschuldigingen luchtig. Dat sluit mooi aan bij de taal, die licht en ontspannen is met gezellige dialogen,' schrijft de jury in haar rapport. De Leespluim van de maand juli ging naar *Thuis bij Muis* van Pauline Baartmans (Holland, 2+), waarin Muis en zijn vrienden samen leuke dingen doen: fietsen, koekjes bakken, rommel maken, buiten in de regen spelen. Uit het juryrapport: 'Voor jonge peuters kan dit boekje betekenis geven aan de wereld dichtbij, met grapjes waar je samen om kunt lachen.' [*AT*]

Tel mee met Taal

Tel mee met Taal, het aanvalsplan om laaggeletterdheid in de samenleving op alle niveaus te voorkomen en bestrijden, is met vijf jaar verlengd. Minister Van Engelshoven heeft aangekondigd dat het programma zal doorlopen van 2020 tot en met 2024. Tel mee met Taal wordt ondersteund vanuit vier ministeries en zet breed in op taal binnen het gezin, de gezondheidszorg en op de arbeidsmarkt. Binnen het programma Kunst van Lezen vallen grote programma's als de Bibliotheek *op school* en BoekStart. Gerlien van Dalen, directeur-bestuurder van Stichting Lezen is verheugd: 'Hiermee laten de bewindspersonen zien dat leesbevordering blijvende aandacht nodig heeft en dat zij vertrouwen hebben in de wijze waarop we onze leesbevorderingsaanpak Kunst van Lezen met de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school* hebben opgebouwd.' Stichting Lezen werkt binnen Kunst van Lezen samen met de Koninklijke Bibliotheek en de openbare bibliotheken. Vooral kinderen uit laagtaalvaardige gezinnen gaan extra aandacht krijgen om te voorkomen dat zij met een taalachterstand op de basisschool terechtkomen. [*AT*]

kunstvanlezen.nl; telmeemettaal.nl

De VoorleesExpress werkt

In gezinnen die meedoen aan de VoorleesExpress wordt de leesomgeving thuis en de taalontwikkeling verrijkt, zo blijkt uit een effectstudie van de Erasmus Universiteit Rotterdam in opdracht van Stichting Lezen. In totaal namen 176 kinderen deel aan het onderzoek. Van een voorlezer aan huis gaan kinderen niet vooruit in woordenschat, maar wel in verhaalbegrip en het aantal boeken dat ze kennen, schrijven de onderzoekers. Hun ouders gaan bovendien intensiever voorlezen. De stijgende lijn in de boekenkennis van kinderen en het voorleesgedrag van ouders zet door nadat de interventie na twintig wekelijkse bezoeken eindigt. Onderzoekers Aike Broens en Roel van Steensel, bijzonder hoogleraar van Stichting Lezen, concluderen dat de VoorleesExpress de taalontwikkeling positief kan beïnvloeden, maar dat het wenselijk is om het programma te optimaliseren, zodat de taalontwikkeling duurzaam gestimuleerd kan worden. Dat kan bijvoorbeeld door verrijkende activiteiten aan het programma toe te voegen. Het hele rapport is te lezen op lezen.nl/nl/publicaties/werkt-de-voorleesexpress. [*AT*]

FOTO ANNEMARIE TERHELL

In de wereld van Escher

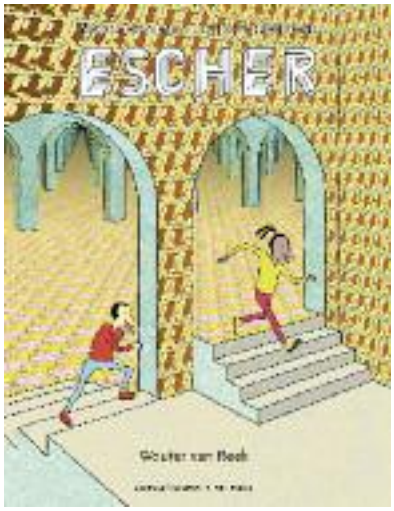

Wouter van Reek bracht een ode aan het werk van Maurits Cornelius Escher (1898-1972). In *Nadir en Zenith in de wereld van Escher* staan de twee hoofdpersonen samen voor een muur vol blokpatronen. ‘Hé Zenith, daar kun je toch niet op lopen?' roept Nadir. ‘Dat weet ik wel, maar ik doe het toch,’ antwoordt ze. En zo belanden ze samen in een wonderbaarlijke wereld, waar ze op zoek gaan naar ‘een onbekende plek waarvan je weet dat hij niet bestaat.’ Escher, die achter zijn werktafel bezig is met houtsneden, geeft raad. ‘Gewoon, een recursieve afbeelding maken op een riemann-oppervlak en dan kun je langs een logaritmische spiraal in een imaginaire dimensie terechtkomen,’ bromt hij. ‘Maar pas op de oneindige lussen.’ Wouter van Reek (bekend van *Keepvogel*) is een meester in het scheppen van verwarring. Alles in dit boek is omkeerbaar, niks lijkt te kloppen. De beeldende werelden van Van Reek en Escher zijn op ingenieuze wijze vervlochten. In een filmpje op Vimeo vertelt de tekenaar over het ontstaansproces. Deze zomer waren de originele tekeningen te zien in kunstmuseum *Escher in het Paleis* in Den Haag.’ [*AT*]

Nadir en Zenith in de wereld van Escher, Wouter van Reek. Leopold | Escher in het Paleis, € 15,99 (7+)

Anna Blaman Prijs 2019

Rotterdam heeft een eigen prijs voor een auteur die met zijn of haar oeuvre een karakteristieke bijdrage levert aan de kwaliteit van het literaire klimaat in Rotterdam. De Anna Blaman Prijs wordt driejaarlijks toegekend en is dit jaar gewonnen door schrijver Edward van de Vendel. ‘Zo overtuigend, ontroerend en doordacht schrijven en het eruit laten zien alsof je het toevallig even uit je mouw hebt geschud: dat kan alleen een literair zwaargewicht,’ schrijft de jury. Van de Vendel is een veelzijdig auteur: hij maakt prentenboeken, schrijft jeugdboeken, jongerenromans, liedjes, is vertaler en begeleidt jongeren bij het schrijven. Zo draagt hij als brein achter het platform ABC yourself bij aan de ontwikkeling van nieuw schrijftalent. De Anna Blaman Prijs werd voor het eerst uitgereikt in 1965 en is sinds 2015 onder beheer van Passionate Bulkboek. Aan de prijs is een geldbedrag verbonden van tienduizend euro. De prijsuitreiking vindt plaats op 29 november 2019. In de periode voorafgaand aan de uitreiking zal Van de Vendel Rotterdamse scholen bezoeken om ‘het literair erfgoed te verspreiden onder jongeren’, aldus de organisatie. [*AT*]

annablamanprijs.nl

‘BIJ WOEZEL EN PIP ONTDOOIDE ER IETS’

POSITIEF CONTACT – Op zo’n negentig consultatiebureaus zijn al BoekStart-coaches actief met als doel om kinderen vanaf heel jonge leeftijd vertrouwd te maken met boeken.
Michelle Oolders, leesconsulent van Bibliotheek Midden-Brabant, en Marije Kooistra, leesconsulent van Bibliotheken Mar en Fean, laten zien wat er op zo’n ochtend vol boeken en baby’s gebeurt. ‘Winst zit soms in kleine dingen.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Het is maandagochtend tien uur op het consultatiebureau van Goirle. Puck, tweeënhalf jaar oud, banjert rond in haar luier. Ze pakt een stoeltje, schuift aan bij het BoekStarttafeltje en leest aandachtig in *Mijn kleine safari*. Na een paar minuten staat ze op en neemt het boek mee naar assistente Wilma van Ouweland. Ze begint uitgebreid te kletsen en laat haar de foto’s zien. Intussen knoopt Michelle Oolders een praatje aan met Pucks vader, die bezig is met zijn babyzoontje. ‘Kijk, dit toverbadboekje is misschien leuk voor jullie allemaal. Als het nat wordt krijgt het allemaal kleurtjes,’ demonstreert ze met een uitgewrongen doekje. Intussen wacht Dex, drie jaar oud, tot zijn broer aan de beurt is voor een prik. Hij is verdiept in het kartonboekje *Van wie is die hoed?* Als de spreekkamer opengaat, is Dex stellig: het boek moet mee naar binnen.

Wegen en meten

Goede timing is belangrijk, weet Oolders. ‘Als ouders binnenkomen hebben ze eerst tijd nodig om hun kindje uit te kleden. Vervolgens moet het gewogen en gemeten worden. Pas daarna, als ze wachten tot ze bij de arts of verpleegkundige naar binnen kunnen, spreek ik ze aan. Dan kletsen we even over hun kindje of over de Bibliotheek. Ik probeer mensen leuke boekentips mee te geven, dat ze even het gevoel krijgen: o ja, de Bibliotheek! Dan hoop ik dat ze zich realiseren: er zijn nog vijftigduizend leuke boeken en niet alleen dat ene dat ikzelf al had. En dat ze er misschien weer eens binnenwandelen. We hebben hier in Goirle een mooie Bibliotheek en Tilburg heeft de LocHal, een modern gebouw dat al veel prijzen heeft gewonnen. Het oude beeld van de Bibliotheek willen we aan alle kanten bijschaven.’

Voelsprieten

Oolders werkt momenteel op drie consultatiebureaus, in Tilburg, Waalwijk en Goirle. Binnenkort komt daar Loon op Zand nog bij. Op een ochtend ziet ze gemiddeld zo’n dertien ouders en kinderen. ‘Het is mijn insteek om ten minste iedereen even gedag te zeggen en een boekentip te geven. Bij driedubbele bureaus, met spreekuren van twee verpleegkundigen en een arts tegelijk, lopen de wachttijden vaak op. Dat zijn de meest productieve ochtenden. Dan is er bedrijvigheid en kan ik bijvoorbeeld voorlezen aan groepjes wachtende kleuters.’
Aandacht geven, openstaan voor een gesprek en je voelsprieten uitsteken zijn belangrijk kwaliteiten als BoekStartcoach. Oolders benadert de bezoekers op een heel natuur-

lijke manier. ‘Ik wil mensen niets opdringen. Met een ongedwongen gesprekje komen er soms heel interessante dingen naar boven. Alles is winst, dat zit soms in kleine dingen. Je hebt een kind voorgelezen, even contact gemaakt. Dat kan al iets positiefs opleveren. Sinds ik op het consultatiebureau aanwezig ben, worden er meer koffertjes opgehaald.’

Voorbeeldgedrag

Hanneke de Beer, jeugdverpleegkundige in Goirle, ziet de meerwaarde van de aanwezigheid van de BoekStartcoach op het bureau. ‘Het is goed om het lezen te bevorderen en leuke boeken te laten zien, maar voorbeeldgedrag is ook heel belangrijk. Daar hebben wij tijdens het spreekuur te weinig tijd voor. Lezen en voorlezen komen bij ons wel regelmatig ter sprake. Met twee maanden leggen we uit dat kinderen kleuren gaan herkennen, kunnen gaan focussen en naar plaatjes kunnen kijken. Met vier maanden dat ze ook boekjes kunnen pakken en ernaar kunnen grijpen. En met acht maanden informeren we of ze al een pasje van de Bibliotheek hebben. Maar echt een boek voorlezen, daar is geen tijd voor. Dat kan wel in het BoekStarthoekje in de wachtkamer.’

Tweedeling

Zeker voor de groep die van huis uit niet gewend is om te lezen, is dat heel belangrijk, denkt De Beer. ‘Je ziet tegenwoordig al op jonge leeftijd een tweedeling: kinderen van hoger opgeleide ouders die zelf veel lezen en hun kinderen al jong in contact brengen met taal en boeken, en ouders die dat helemaal niet doen. Als je daar niets mee doet, komt die laatste groep de basisschool binnen met een achterstand. Zo jong zie je dan al een wereld van verschil in woordenschat, kennis van verhalen en vaardigheden. Dat verschil wordt de laatste jaren alleen maar groter, dus het is belangrijk dat we ons richten op de doelgroep die dat nodig heeft. Dat we ouders laten zien wat de voordelen van het voorlezen zijn. Dat we vertellen hoe fijn het is om contact te maken, om samen te lezen en te vertellen, en hoe dat helpt bij de ontwikkeling.’

Heerenveen

Drie dagen later, op een donderdagochtend in Heerenveen, staat het BoekStarthoekje van leesconsulent Marije Kooistra er zeer verzorgd bij. Kartonboeken, prentenboeken, voelboeken en badboekjes zijn aantrekkelijk uitgestald. Er is aanbod in zowel het Fries als het Nederlands, want veel kinderen worden tweetalig opgevoed. Naast ieder aankleedkussen ligt een knisperboekje voor het grijpen. Ahmed heeft met zijn elf maanden een flinke bos krullen en is al vier keer naar de kapper geweest, vertelt zijn moeder trots. ‘Vindt hij het leuk om boekjes te lezen?’ informeert Kooistra. Moeder, lachend: ‘Boekjes scheuren vindt hij heel leuk.’ Terwijl Ahmed bezig is met de poppenwagen, laat Kooistra een kartonboekje zien. ‘Zing je wel eens een liedje voor hem?’ informeert Kooistra. Moeder knikt. Ze krijgt een BoekStartfolder mee. ‘Je krijgt een koffertje van de Bibliotheek cadeau als je lid wordt.’

Koffertje

‘Veel ouders onderkennen het belang van voorlezen wel, maar denken dat hun kindje daar nog te jong voor is,’ weet Kooistra. ‘Dan leg ik uit dat je ook kunt spelen met een boekje. Kleine stapjes zetten, daarom gaat het als BoekStartcoach.’ Gewapend met boeken, folders, eindeloos veel geduld en tact kinderen en ouders benaderen en dan hopen dat je een snaar raakt. Als dat lukt, is er iets gewonnen. Kooistra: ‘Laatst vroeg ik twee ouders die samen waren gekomen: houden jullie van boeken? Nee, zeiden ze in koor. Ik vroeg of ik hun kindje mocht voorlezen. Toen ze zagen hoe geconcentreerd het luisterde naar *Woezel en Pip*, ontdooide er iets. De week daarop zag ik ze terug in de Bibliotheek. Ze hadden geen tijd voor de rondleiding, maar het BoekStartkoffertje ging wél mee naar huis. Dat zijn de kleine overwinningen waar je blij van wordt.’ •••

Marije Kooistra aan het werk in Heerenveen

Michelle Olders op het consultatiebureau in Goirle

FOTO’S ANNEMARIE TERHELL

Uit onderzoek blijkt dat jong beginnen met voorlezen een positief effect heeft op de woordenschat en taalontwikkeling. Met het programma BoekStart worden ouders gestimuleerd om al in het eerste levensjaar van hun kind met ze te praten, te zingen, ze voor te lezen en de Bibliotheek te ontdekken. De BoekStartcoach is een verdieping van BoekStart met als doel laagtaalvaardige ouders te helpen bij het opbouwen van een voorleesroutine. BoekStart is ontwikkeld door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek, is onderdeel van het programma Kunst van Lezen en wordt gefinancierd door het ministerie van OCW.
Het programma wordt uitgevoerd door de Openbare Bibliotheek en ondersteund door de gemeente en het consultatiebureau.
boekstart.nl

Finale Pabo Voorleeswedstrijd

Stan Thielen won de Pabo Voorleeswedstrijd 2018. Eind september 2019 wordt zijn opvolger bekend tijdens de achtste finale. De finale werd verplaatst vanwege de landelijke ov-staking op 28 mei jl. In het schooljaar 2019-2020 organiseert Stichting Lezen voor de negende keer een voorleeswedstrijd voor pabo's. De campagne is bedoeld om pabostudenten enthousiast te maken voor kinder- en jeugdboeken en om te oefenen met voorlezen, vanuit het idee: een leerkracht die zelf plezier heeft in lezen en het boekenaanbod kent, is van grote waarde voor de leerlingen. De deelnemers van de Voorleeswedstrijd kunnen kiezen uit boeken die deel uitmaken van de cultuurhistorische canon. Zo ontwikkelen zij niet alleen hun voorleeskwaliteiten, maar ontdekken ze tegelijk de waarde van vakoverstijgende literatuur. Na de schoolrondes volgt een provinciale ronde, georganiseerd door de bibliotheken, waarna Stichting Lezen de wedstrijd afsluit met een finale voor de twaalf provinciale voorleeskampioenen. Aanmelden voor de editie van 2019-2010 kan via de website. [*AT*]

pabovoorleeswedstrijd.nl

Kinderboekenweek

Voorafgaand aan de zomervakantie is voor 2019 een recordaantal kinderboeken bekroond. De Griffeljury heeft aan twaalf titels een Zilveren Griffel toegekend, de prijs voor de best geschreven kinderboeken van het afgelopen jaar. Voor het eerst is daar ook de categorie twaalf tot en met vijftien jaar bij, die voorheen een eigen prijs had (De Gouden Lijst). De Penseeljury reikte acht Zilveren Penselen in vier categorieën uit. In totaal werden door beide jury's ook negenentwintig Vlag en Wimpels, eervolle vermeldingen, uitgedeeld. Tijdens het Kinderboekenbal op 1 oktober worden de winnaars van de Gouden Griffel en het Gouden Penseel bekendgemaakt. Het thema van de Kinderboekenweek, die duurt van 2 tot en met 13 oktober 2019, is 'Reis mee!' Het Kinderboekenweekgeschenk is geschreven door Anna Woltz (zie het interview op p. 28, 29). André Kuipers en illustrator Natascha Stenvert maakten samen het Prentenboek van de Kinderboekenweek. Jochem Myjer schreef het lied. Voor scholen is er een uitgebreide lesmap samengesteld met Kinderboekenweeklessen en een toegang tot de online lesomgeving. De kerntitels zijn te vinden op kinderboekenweek.nl. [*AT*]

FOTO MAIKEL THIJSSEN PHOTOGRAPHY

Anna Woltz

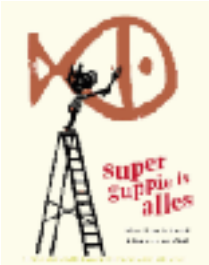

Verder Vooruit met Voorlezen

Vaak wordt in de onderbouw van het primair onderwijs volop voorgelezen maar neemt het voorlezen af in de bovenbouw. Het project Vooruit met Voorlezen heeft de afgelopen drie jaar midden- en bovenbouwleerkrachten gemotiveerd om vaker en langer voor te lezen en te kiezen voor andersoortige boeken. Voor Stichting Lezen en Stichting De Versterking was het succes van deze campagne reden voor een vervolgproject voor de scholen die al deelnamen aan Vooruit met Voorlezen en graag verder wilden: Verder Vooruit met Voorlezen. Tijdens de Poëzieweek hebben deelnemende scholen twee dichtbundels met lessuggesties ontvangen: *Superguppie is alles* van Edward van de Vendel en Fleur van der Weel (ill.) en *Eén gedicht is nooit genoeg* samengesteld door Mia Goes. Voor de komende Kinderboekenweek ontvangen dezelfde scholen, via de bibliotheken, twee boeken bij het Kinderboekenthema: *Prutje* van Pieter Koolwijk en Linde Faas (ill.) en *De ontdekkingsreiziger* van Katherine Rundell. De lessuggesties zijn ook digitaal beschikbaar via leesplan.nl/nl/basisonderwijs/praktische-tips. [*AT*]

Reizen door verbeelding

De ontdekkingsreiziger van Katherine Rundell is een avontuurlijk boek dat mooi aansluit bij het Kinderboekenweekthema 'Reis mee!'. Vier kinderen stranden na een crash in de jungle, bouwen een vlot en vinden er na een afmattende tocht een verborgen stad. Deze zomer was de schrijfster op bezoek in Nederland en vertelde zij over haar passie voor avontuur en de ultieme manier om die te delen: via literatuur. Rundell: 'Boeken zijn een geweldige manier om je ervaringen over te brengen. Bijzonder aan kinderen is dat ze een enorme verbeeldingskracht hebben. Uit mijn eigen jeugd herinner ik me details uit boeken, die ik bij herlezing helemaal niet kon terugvinden. Ik had ze zelf ingekleurd. Ik schrijf over alles waar ik gepassioneerd over ben: *rooftopping*, een liefde die ik opdeed in mijn studententijd; vliegen, dat leerde ik in een klein geel vliegtuigje boven de wildernis van Zimbabwe; of het Amazonewoud, waar ik vijf jaar geleden een reis naartoe maakte. Het was het allermooiste wat ik ooit heb gezien, het voelde alsof ik in het laatste stukje echte wereld terecht was gekomen. Ik wilde dat heel graag met kinderen delen en schreef *De ontdekkingsreiziger*, een avontuur dat zich afspeelt op die meedogenloze, maar betoverende plek.' [AT]

FOTO ANNEMARIE TERHELL

Lezen Nou!

De afdeling educatie van de Bibliotheek Den Haag startte dit jaar een eigen leesplatform. Lezen Nou! richt zich met korte en humoristische filmpjes op leerkrachten in het basisonderwijs. De trailer steekt op grappige wijze de draak met smoezen van leerkrachten die beweren dat ze geen tijd hebben om voor te lezen. De educatieve video's worden gepresenteerd door Roos Visser. Zij behandelt in elke aflevering een aansprekend boek, zoals *ZEB.* van Gideon Samson en Joren Joshua (ill.) en *Palmen op de noordpool* van Marc ter Horst en Wendy Panders (ill.). Andere filmpjes gaan over campagnes als De Nationale Voorleesdagen en de Kinderjury. In een wat langere aflevering wordt Thijs Goverde geïnterviewd over het belang van voorlezen. Bij elke leestip verschijnt een digitale lesbrief. Het kanaal bevatte in augustus dertien filmpjes en iets meer dan tweehonderd volgers; een klein maar enthousiast begin. Bibliotheek Den Haag schrijft op haar website: 'Wij weten hoe belangrijk lezen is, en vooral hoe belangrijk leesplezier is. [...] En omdat [...] leerkrachten eigenlijk nooit tijd hebben om naar ons te luisteren, zetten we nu regelmatig onze nieuwe lestips op YouTube.' [AT]

edubiebdenhaag.nl; Lezen Nou! is te vinden op YouTube, Facebook, Twitter en Instagram

Voorleeskampioen Yosan

De Nationale Voorleeskampioen Yosan (elf) uit Sleen weet waar het om draait als voorlezer. 'Je moet plezier uitstralen en zorgen dat het publiek van het verhaal kan genieten.'

De finale van de Nationale Voorleeswedstrijd 2019, die plaatsvond op 22 mei in Amstelveen, was pittig. 'De kandidaten waren sterk, het niveau was echt hoog,' vertelt Yosan. 'Ik had mijn tekst elke dag twee keer geoefend.' Yosan las voor uit *Suus en Steef op reis* van Joke de Jong uit de serie *Zoeklicht*. 'Thuis heb ik het hele boek aan mijn ouders voorgelezen. Ze vonden het zo spannend, ze gingen helemaal op in het verhaal!' Tijdens de finale kreeg Yosan het publiek helemaal mee. Hoe zorg je daarvoor, dat iedereen luistert? Yosan: 'Belangrijk is dat je echt plezier uitstraalt. Verder moet je niet al te snel lezen. En ik zorg er altijd voor dat ik het publiek aankijk zodat ik ze meeneem in het verhaal. Ze moeten er echt van kunnen genieten.' Volgens juryvoorzitter Manon Sikkel is dat haar goed gelukt. 'Yosan heeft een stem waar je echt naar wilt luisteren: het publiek hing aan haar lippen'. Yosan blijft een jaar lang Voorleeskampioen en is daarnaast Kinderdirecteur van het Kinderboekenmuseum in Den Haag. [AT] lezen

Voor deelname aan De Nationale Voorleeswedstrijd ga naar denationalevoorleeswedstrijd.nl.

FOTO JORGEN KOOPMANSCHAP

Uit: *De ring van Koning Saloma*

REIS MEE, VOORBIJ DE HORIZON

REIS MEE! – Het thema van de Kinderboekenweek is een schot in de roos: fictieve vervoermiddelen blijken een geweldige springplank om op avontuur te gaan in een wereld waarin de fantasie regeert.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

'Pluk had een klein rood kraanwagentje. Hij reed ermee door de hele stad en hij zocht naar een huis om in te wonen. Af en toe stopte hij. En dan vroeg hij aan de mensen: "Weet u niet een huis voor me?" dan dachten de mensen even na en zeiden: "Nee." Want alle huizen waren vol.'

Dat kraanwagentje, dat de avonturen van *Pluk van de Petteflet* van Annie M.G. Schmidt inluidt, is inmiddels iconisch. Zo iconisch dat het is omgedoopt tot het Pluk-mobiel en misschien wel bekender is dan de doldwaze belevenissen van Pluk zelf. Toch staat het rode wagentje niet op zichzelf. In de kinderliteratuur wemelt het van de karakteristieke voertuigen die een eigen leven zijn gaan leiden. Zoals de Nooitlek, waarin Paul Biegels kleine kapitein 'wijdbeens en met de ogen op de kim', als een kleine Odysseus de zeven wereldzeeën bevaart. Of de Zweinsteinexpress uit de *Harry Potter*-boeken van J.K. Rowling, die de leerlingen naar Zweinsteins Hogeschool voor Hekserij en Hocus-Pocus spoort. De Griezelbus, waarin Paul van Loon je in de gedaante van P. Onnoval op griezelverhalen trakteert, is natuurlijk een ander sprekend voorbeeld. Maar ook de Kameleon, waarmee de Friese tweelingbroers Hielke en Sietse al 71 jaar van het ene naar het andere avontuur varen; de gans Maarten op wiens rug Nils Holgersson door Zweden reist; en de paarden Ardanwen van Tiuri uit *Brief voor de koning* en Witje van Pippi Langkous horen in dit rijtje thuis.

Iconische kinderboekenvoertuigen

- de lift uit *Abeltje* (Querido) van Annie M.G. Schmidt, illustratie van Philip Hopman
- de Griezelbus uit *De Griezelbus* (Leopold) van Paul van Loon, illustratie van Caren Limpens
- de Nooitlek uit *De kleine kapitein* (Lemniscaat) van Paul Biegel, illustratie Carl Hollander
- het vliegend tapijt uit *Pech Onderweg* van Jozua Douglas & Tosca Menten (De Fontein & Gottmer), illustratie Geert Gratama
- het rode Pluk-mobiel uit *Pluk van de Petteflet* van Annie M.G. Schmidt (Querido), illustratie Fiep Westendorp

Vliegend tapijt

Een fictief vervoermiddel als springplank om naar een onbekende, imaginaire wereld te reizen, is al zo oud als de literatuur zelf. Wie kent niet het vliegende tapijt uit de sprookjesverhalen van *Duizend-en-een-nacht* die sinds de negende eeuw vanuit de Indiase, Perzische en Arabische cultuur de hele wereld zijn over gereisd? Tot op de dag van vandaag duikt dit mythische toverkleed in tal van verhalen en sprookjes op. Het bekendst is ongetwijfeld de nachtelijke tapijtvlucht van Aladdin uit de Disneyversie van *Aladdin en de wonderlamp*. Maar ook in een van de befaamde Asterix-strips komt een vliegend tapijt voor. En in *Kunt u mij de weg naar Hamelen vertellen*, de populaire televisieserie uit de jaren zeventig van Harrie Geelen – inmiddels bewerkt tot een driedelige boekenserie – dwalen de door Hamelens rattenvanger meegenomen kinderen op het 'Vliegende Vloerkleed Kamerbreed' van het ene naar het andere sprookjesrijk. Van recenter datum is het vliegende tapijt in Lida Dijkstra's sprookjesverhaal *De ring van koning Salomo* (Luitingh-Sijthoff, 10+), dat het jongetje Sem in zijn zoektocht naar het pad der wijsheid bijstaat, en luistert naar bevelen als 'in versnelde volle vaart' en 'naar de zonnige horizon'. De fraaie spread in het hart van het boek van Martijn van der Linden zou zo uit *Duizend-en-een-nacht* kunnen komen.

ILLUSTRATIE MARTIJN VAN DER LINDEN

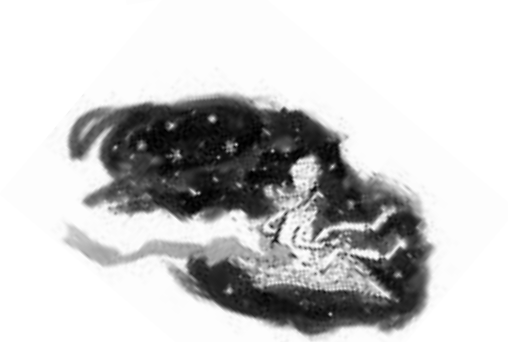

Pakkend thema

Een vliegend tapijt is misschien niet de eerste associatie met het thema van de Kinderboekenweek dat 'Reis mee!' luidt, en voertuigen centraal zet. Maar zo'n thema is dan ook niet bedoeld om al te letterlijk te nemen. Fietsen, auto's, treinen, boten en vliegtuigen zien kinderen anno 2019 meer dan voldoende. Daar draait 'Reis mee!' uiteindelijk niet om; een pakkend thema fungeert, als het goed is, als een leidraad. Het moet in eerste instantie inspireren en (groot)ouders en kinderen stimuleren op ontdekkingstocht te gaan in de kinderenboekenwereld. En wat is daar beter geschikt voor dan een vliegend tapijt, misschien wel de oer-metafoor voor al die hierboven genoemde iconische, magische vehikels in de kinderliteratuur? Vehikels waarmee je werelden kunt betreden waarin de fantasie regeert, waarin alles wat in het echte leven ondenkbaar is, zomaar ineens gebeurt.

In vrijheid avonturieren

Wie zich realiseert dat als kinderen lezen, ze dat meestal doen uit nieuwsgierigheid en omdat ze avonturen in hun hoofd willen beleven, zoals is gebleken uit een onderzoek naar leesmotivatie van Nederlandse kinderen (Stichting Lezen, 2017), zal onderkennen dat het thema 'Reis mee!' als oprecht pleidooi voor het leesavontuur in je hoofd, een schot in de roos is. Om op reis te gaan hoef je niet in een auto of op het vliegtuig te stappen. Boeken, ongeacht het genre, kunnen net zo goed de honger naar het onbekende stillen. Lezen betekent voor kinderen dat ze zonder bemoeizuchtige ouders en zonder gevaar in volle vrijheid kunnen avonturieren. Op de website van de Kinderboekenweek stelt de Stichting CPNB daarom dat je 'met een boek elke reis kunt maken die je wilt, een reis die je leven verrijkt'.

Het ultieme vervoermiddel

Het is een bezielende Kinderboekenweekgedachte: het boek als het ultieme vervoersmiddel. De lijst met kerntitels die de CPNB suggereert, is dan ook zeer divers. Natuurlijk staan er speciaal voor de Kinderboekenweek gemaakte nieuwe titels op, zoals *Pech onderweg. Over barre tochten en rampzalige reisjes* (De Fontein, Van Goor, 8+) van kinderfavorieten Jozua Douglas en Tosca Menten, die voorin hun boek overigens refereren aan het vliegende tapijt. Maar op de lijst vind je ook een boek als *De liedjesatlas* (Rubinstein, 5+) van Koos Meinderts en Annette Fienieg, met populaire kinderliedjes uit de hele wereld, en geïllustreerde landkaarten waarop je kunt zien waar de liedjes oorspronkelijk vandaan komen. Een andere goede suggestie is de herdruk van *De reis van Yarim* (Querido, 11+) van Hans Hagen: een bundeling van zijn in de jaren negentig verschenen vier verhalen over de twaalfjarige slaaf Yarim, die zo'n tweeduizend jaar voor Christus als verhalenverteller een reis maakt van Mesopotamië naar Pakistan.

Voorbij de horizon

Gelukkig is *Abeltje* (Querido, 8+) van Annie M.G. Schmidt, dat enkele jaren geleden opnieuw werd geïllustreerd door Philip Hopman ook een van de kerntitels. De lift met de glazen deur en het geheimzinnige groene knopje dat door niemand, en zeker niet door liftjongen Abeltje, mag worden ingedrukt, is misschien niet zo iconisch als Schmidts Pluk-mobiel, maar komt toch aardig in de buurt. Wanneer Abeltje op zijn eerste werkdag bij warenhuis Knots zijn nieuwsgierigheid niet kan bedwingen en het groene knopje indrukt, blijkt het in ieder geval een geweldig vervoermiddel voor een verbeeldingsrijk en knotsgek leesavontuur dat je letterlijk en figuurlijk voorbij de horizon voert: 'Door de glazen deur zagen ze de eerste etage voorbijschieten, toen de tweede, toen de derde, toen de vierde... De lift minderde niet in vaart... Ze hoorden een licht gekraak... gerinkel van glas... Toen stonden ze daar alle vier in de lift door de glasdeur heen te kijken, vastgenageld van schrik. De lift vloog door de lucht!' •••

Lezen en (niet) slapen

FOTO HOSTEL BOOK AND BED TOKYO-KYOTO

Kyoto Book & Bed

Het Book and Bed-hostel, met drie locaties in Tokyo en één in Fukuoka, Japan, biedt volgens eigen zeggen géén perfecte omgeving voor een goede nachtrust. De nadruk wordt dan ook niet gelegd op de comfortabele matrassen, *fluffy* kussens of de heerlijke donsdekens. Wel op het stimuleren van de manier waarop boekenwurmen het liefst in slaap vallen: diep in de nacht, verdiept in kostelijk leesvoer en denkend: nog éven. Doorlezend, terwijl de oogleden steeds zwaarder worden – en zich nog net realiserend dat ze al in dromenland verkeren. Het concept-hostel is ingericht rondom boeken (er staan er per vestiging zo'n vijfduizend in de kast en in plaats van kroonluchters hangen in Tokyo de nodige exemplaren aan het plafond) en het genot van lezen, en gaat er, dus, prat op het beste 'in-slaap-valmoment' te bieden.

bookandbedtokyo.com

FOTO LIBRARY HOTEL

Library Hotel New York

'Het paradijs heb ik me altijd voorgesteld als een soort bibliotheek,' zo citeert het Library Hotel – gevestigd op een steenworp van The New York Public Library – literaire reus Jorge Luis Borges. In dit hotel bevinden zich rond de zesduizend boeken, geclassificeerd volgens het Dewey decimale systeem (de bibliotheekindeling die in 1876 werd ontwikkeld door de Amerikaan Melvil Dewey en die nog steeds gangbaar is in de Angelsaksische wereld). Elke kamer is Dewey-decimaal genummerd (van kamernummer 300.006: *Law*, tot en met nummer 1200.001: *Eastern Religion*) en uitgerust met een deelcollectie van vijftig tot honderdvijftig boeken en kunst aan de muur die een subcategorie thematiseren, van *Dinosaurs*, tot *Erotic Literature*. De lees- en eetzaal is dag en nacht geopend, er is een werkruimte met gratis te gebruiken computers en op het dak bevinden zich een schrijfkamer (*Writer's Den*) met openhaard en een *Poetry Garden* met spectaculair uitzicht op iconische New Yorkse architectuur. Gasten krijgen bovendien via de Foli app gratis toegang tot een bestsellerselectie van e-books en er zijn geluidswerende koptelefoons beschikbaar.

FOTO MICHAEL D. BECKWITH

Gladstone's Library

In slaap vallen boven een stapel boeken in de bibliotheek is gelukkig niet alleen voorbehouden aan studenten tijdens een wanhopige eindsprint voor een tentamen. Overdag kunnen bezoekers van de Gladstone Library – de enige particuliere bibliotheek in het Verenigd Koninkrijk, in het Welshe plaatsje Hawarden – er grasduinen door het arsenaal van tweehonderdvijftigduizend gedrukte items en zich nestelen in een van de pluchen fauteuils. Daarna kunnen gasten er ter plekke overnachten, het gebouw telt 26 televisieloze (lezen is het credo) hotelkamers. De leeszaaltjes zijn toegankelijk tot tien uur 's avonds en je mag ook boeken meenemen naar je kamer. Versnaperingen zijn te verkrijgen in Food For Thought, het belendende café. De bibliotheek huisvest onder andere de collectie van haar oprichter, oud-*prime minister* William Ewert Gladstone, die niet wilde dat zijn schat na zijn dood naar Oxford of de hoofdstad zou worden verscheept. Hij wilde vooral dat ook minderbedeelden toegang hadden tot de boeken. Eigenhandig (en met hulp van zijn dochter en een assistent), deelde Gladstone op hoogbejaarde leeftijd de boeken in naar een zelfbedacht systeem. In de marge van talloze pagina's zijn Gladstone's neergekrabbelde notities en overdenkingen nog leesbaar. De erven Gladstone stelden de bibliotheek uiteindelijk open voor het publiek.

gladstoneslibrary.org

VOOR DE VOLGENDE VAKANTIE – Wie geen zin meer heeft in kilo's mee te zeulen boeken of gehannes met de e-reader op vakantie, en wie überhaupt niet aan een boek is toegekomen vanwege een te druk reisschema: op deze uitgelezen plekken gaan fysiek uitrusten en het voeden van de geest hand in hand.

DOOR EVA GERRITS

FOTO BC ARCHITECTS & STUDIES, BELGIË

Bibliotheek van Muyinga, Burundi

Vijf jaar geleden, in 2014, werd in Muyinga, Burundi, een bijzondere bibliotheek geopend. Het markante gebouw, met honderdveertig vierkante meter relatief klein voor een bibliotheek, maar ultra-efficiënt en duurzaam, is ontworpen door het Brusselse bureau BC Architects en gerealiseerd met behulp van lokale bouwtechnieken en -tradities, en een participatieve aanpak: de eindgebruikers, lokale bewoners, bouwden eraan mee. De rode samengedrukte blokken waaruit het gebouw is opgetrokken en de zware dakpannen zijn ter plekke geproduceerd. Langs de bibliotheekzaal bevindt zich een langwerpige overdekte corridor, kenmerkend voor de traditionele bouwstijl in Burundi: de doorgang biedt bescherming tegen zware regens en de hete zon. Door de hoge, opengewerkte ruimtes kunnen zowel vocht als warme lucht worden afgevoerd. De bibliotheek maakt deel uit van een groter complex waarin ook een dovenschool voor kinderen wordt gehuisvest.

architects.bc-as.org/Library-of-Muyinga; vai.be/nl/project/bibliotheek-muyinga

FOTO LI XIAODONG

Bibliotheek van Liyuan

In het plattelandsdorpje Liyuan, op twee uur rijden van urbane heksenketel Beijing, staat misschien wel de meest sereen ogende bibliotheek ter wereld. Ze is ontworpen door architect Li Xiaodong, die de lokale gemeenschap, arm aan educatieve bronnen, via boeken gratis wilde laten kennismaken met de buitenwereld, en de drukke stedeling een rustige leesplek in de natuur wilde bieden. Maximaal veertig bezoekers worden er tegelijkertijd toegelaten. Op het oog maakt deze harmonieuze leestempel onderdeel uit van de natuur, terwijl het de enige door mensen gemaakte structuur in de vallei is. Voor de bouw is grif gebruikgemaakt van kastanje-, walnoot- en perzikbomen uit de omgeving. Ook is er veel glas in verwerkt; er is geen elektriciteit aanwezig, de takken in de buitenmuren filteren het zonlicht – een natuurlijker leeservaring is nauwelijks denkbaar. Rond halfvijf 's middags, zodra de schemer invalt, sluit de bibliotheek.

lixiaodong.net

FOTO LAMP LIGHT BOOKS HOTEL

Lamp Light Books Hotel

Wie toevallig in Nagoya, Japan rondloopt en na sluitingstijd zin krijgt in een nieuw boek, hoeft daar niet een nacht lang naar te verlangen. Lamp Light Books is boekenwinkel, café en hotel ineen en is 24 uur geopend. Hoewel het midden in het drukke centrum ligt, heerst er in Lamp Light Books vooral rust. In de minimalistisch ingerichte kamers staat leescomfort bovendien voorop, met de indirecte, dimbare verlichting en leeslampen, en strakke fauteuils met ottomanen. Een perfect oase om bij te komen en met een boek verder te reizen in je hoofd.

lamplightbookshotel.com

Het leesclubteam van het Altra College; v.l.n.r.: Lisbeth van den Broek, Jurgen Tijms, Janneke Gieles, Jody Polleck en Serena Brandenburg. Docent Engels Simone Feijen staat niet op de foto.

Een boek als spiegel

TOEGEVOEGDE WAARDE – Leesclubs op school kunnen bijdragen aan zowel de geletterdheid, de mondelinge vaardigheden als de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen, zo blijkt uit onderzoek. Jody Polleck uit New York deed vijftien jaar lang onderzoek naar deze onderwijsvorm op allerlei schooltypen. Samen met Jurgen Tijms, ontwikkelingspsycholoog bij de Universiteit van Amsterdam, bracht zij de Engelse boekenclub in praktijk op het Altra College Bleichrodt in Amsterdam Zuidoost. 'Voor sommige leerlingen is het de eerste keer dat ze een boek uitlezen.'

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Het Altra College Bleichrodt ligt aan de Tafelbergweg, verscholen in het groen. Het moderne schoolgebouw is speciaal ontworpen voor passend onderwijs en wordt bezocht door tweehonderdtachtig leerlingen met mavo-, havo- of vwo-niveau die zich in het reguliere onderwijs niet goed kunnen handhaven. De schoolpopulatie is divers, maar relatief veel leerlingen ervaren uitdagingen op het gebied van sociale interactie, communicatie, flexibiliteit in denken en handelen of het filteren van informatie en hebben vaak een autismespectrumstoornis (ASS). Voor Jody Polleck en Jurgen Tijms een interessante doelgroep om met leesclubs aan de slag te gaan. Gesteund door een onderzoeksbeurs en door het enthousiasme van mediathecaris Lisbeth van den Broek lukte het om op deze school een logistiek uitdagend project uit te voeren.

Ongecontroleerde wereld

'Het achterliggende idee van het onderzoek is dat leerlingen in de veilige context van een boek kunnen praten over sociale uitdagingen die zij ervaren in het leven,' vertelt Tijms in de mediatheek. 'Deze leerlingen hebben vaak wat meer moeite met sociale situaties. In het echt ontvouwen die situaties zich vaak heel snel; te snel om op te kunnen reflecteren. In een boek kun je de tijd even stilzetten en erover praten: wat gebeurt hier, hoe reageren de personages en hoe gaat het nu verder? We zijn dit project gestart in 4 havo en 4-5 vwo, met de leerlingen die de school volgend jaar gaan verlaten. Zij staan vlak voor een overgang. School is voor veel van hen nog een veilige omgeving, daarna wacht er een ongecontroleerde wereld.'

Drones

De leesclubs zijn gestructureerd naar een door Polleck verfijnd model. Kleine groepjes van gemiddeld vijf leerlingen lezen gezamenlijk een boek over problematiek die zij zelf in hun leven kunnen tegenkomen en praten daarover. Voor deze bijeenkomsten konden de leerlingen kiezen uit *On the Edge of Gone* van Corinne Duyvis, *Marcello in the Real World* van Francisco X. Stork en *Atypical. Life with Asperger's in 20⅓ Chapters* van Jesse A. Saperstein. Sommige leerlingen gaven aan liever niet over een autistisch personage te willen lezen. Zo koos een groep jongens *We See Everything* van William Sutcliffe, een boek over drones. Polleck: 'Dat sloot meer aan bij hun interesses, en dat is ook prima. Het leuke was: ook al gaven ze zelf vooraf aan dat ze absoluut geen lezers waren, ze gingen er helemaal in op.'

Bossche bollen

Gedurende een halfjaar kwamen de leesclubs iedere week bij elkaar onder begeleiding van Polleck en stagiaires Serena Brandenburg en Janneke Gieles. Vooraf, tussentijds en achteraf zijn vragenlijsten afgenomen. De data moeten gaan uitwijzen of de interventie meetbaar effect heeft gehad. Als je leer-

lingen ernaar vraagt, zijn ze opvallend positief. Voor het afscheid van Polleck is een van de jongens zelfs naar de bakker gefietst voor Bossche bollen, want die heeft ze nog nooit gegeten. ‘Nog niks zeggen hoor,’ zegt hij erbij, ‘het is een verrassing.’ Ze vinden het jammer dat ze teruggaat naar New York, maar verheugen zich op het auteursbezoek van Corinne Duyvis, die later in de week zal langskomen voor een afsluitend klassenbezoek.

FOTO ANNEMARIE TERHELL

Toegevoegde waarde

Simone Feijen, docent Engels bij het Altra College, kijkt met een goed gevoel terug op de leesclubs. ‘Veel leerlingen vinden het verschrikkelijk om te lezen. Ik vind het heel jammer om te zien dat in het huidige literatuuronderwijs de weerstand tegen lezen alleen maar wordt versterkt. Als je het samen kunt doen, in de vorm van een boekenclub, kun je veel meer sturen. Het geeft het lezen een toegevoegde waarde. Leerlingen worden mondeling vaardiger in het Engels, bovendien vinden ze het op deze leeftijd heel fijn om over zichzelf te kunnen praten. Als je dat met elkaar doet, versterkt dat het onderlinge begrip. We gaan er volgend jaar zeker mee door, al hebben we helaas niet de capaciteit om dat op zo’n uitgebreide schaal in kleine groepjes te doen.’ •••

LEERLINGEN OVER DE LEESCLUBS

Ryan (zestien):

‘Ik ben absoluut geen lezer. Een keer per jaar lees ik de regels van het spelvoetbal, dat is het. Dit jaar moest ik mijn examen halen en dacht ik: die boekenclub gaat me daarbij helpen! Het enige minpuntje was het onderwerp. Een boek over autisme hoefde niet zo voor ons. Ken je die tv-serie *The Good Doctor*, over die arts die niemand kan aankijken? Dat is hoe autisme vaak wordt neergezet, als een stereotype dat mensen afschrikt. Dus wij hadden al snel besloten dat we een ander boek wilden: *We See Everything* van William Sutcliffe. De bijeenkomsten waren supergezellig. We hebben over het verhaal nagedacht en vooral met elkaar gespeculeerd over hoe het zou aflopen. Veel scholieren lezen niet, omdat het veel tijd kost, en die tijd kun je beter besteden aan je PlayStation. Maar als je zo’n leesclub onderdeel maakt van het curriculum, ook voor Nederlands, dan is het niet meer vrijblijvend. Je moet. Dat lijkt mij een heel goed idee.’

Sven (achttien):

‘Toen ik hoorde dat we een leesclub gingen doen op school, dacht ik: nee, daar heb ik echt geen zin in! Ik had zo’n voorstelling van een kringgesprek zoals je op tv ziet, maar het was heel anders dan verwacht. Ik vond het leuk! Onze groep heeft *Atypical* gelezen, de autobiografie van Jesse Saperstein, waarin hij vertelt over zijn leven met Asperger. Ik voelde me ermee verbonden. Veel dingen die hem zijn overkomen, heb ik zelf ook meegemaakt. De gesprekken in de leesclub waren heel fijn. We hebben gepraat over het boek, maar ook over ons eigen verleden. Ik heb ervan geleerd om op een andere manier naar literatuur te kijken, dat je wat je leest ook op jezelf kunt betrekken. Aan die manier van lezen had ik nooit zo gedacht. Meestal ga ik voor het avontuur, wil ik weten hoe het afloopt. Nu kijk ik beter naar de karakters en hun ontwikkeling. Is er iets wat in de buurt komt, wat ik ook voor mezelf zou kunnen proberen? Je kunt boeken gebruiken als spiegel, heb ik ontdekt.’

Lara (zestien):

‘Ik was gelijk enthousiast over de leesclub, want ik lees bizar veel. We hebben met onze groep *On the Edge of Gone* van Corinne Duyvis gekozen. Een spannend boek, waar van alles in zit. Eigenlijk ben ik geen fan van boeken met autistische hoofdpersonen, die staan meestal vol clichés. Als je écht iets over autisme te weten wilt komen, lees dan een wetenschappelijk boek en geen fictie, is mijn advies. Maar omdat deze schrijfster zelf autisme heeft, was het wel oké. We hadden op sociaal vlak een vrij ingewikkelde leesclub, maar dat was juist interessant. Het leverde echte discussies op. Als voorbereiding op het mondelinge examen waren de leesclubs heel handig, je oefent echt in het praten over boeken. Bovendien is het een manier om even uit de dagelijkse schoolstress te stappen. Volgens mij heeft iedereen in onze groep zijn best gedaan en er ook echt iets uit kunnen halen. Wat mij betreft kunnen ze de leesclubs vast invoeren, ik vind het echt een toevoeging.’ •••

FOTO URSULA VAN DE BUNTE

Nieuwe leescoaches De Weddenschap

In De Weddenschap dagen drie BN'ers leerlingen van het vmbo uit om drie boeken binnen een halfjaar te lezen. De bekende leescoaches kiezen zelf ook drie titels. Hun keuze delen ze in een campagnefilmpje dat de leerlingen moet enthousiasmeren mee te doen. De leescoaches voor het nieuwe seizoen, dat 28 oktober start, zijn bekend. Loiza Lamers is de eerste uitdager. Zij is een Nederlands model en won als eerste transgender wereldwijd het televisieprogramma *Holland's Next Top Model*. Ook Gerson Main gaat De Weddenschap aan. Hij was indertijd een van de finalisten van *De beste singer-songwriter* en werkte samen met Dio, Akwasi en Typhoon. Als liedjesschrijver en theatermaker is de Nederlandse taal voor hem belangrijk. De derde leescoach ten slotte is soulzangeres Sara-Jane. Zij stond twee keer op het North Sea Jazz Festival, deed mee aan *The Voice of Holland* en was in 2016 genomineerd voor twee NPO Radio 6 Soul & Jazz Awards. Scholieren die zich aanmelden via de website kunnen een prijs winnen. Docenten die met hun klas meedoen, maken kans op de De Weddenschap-trofee en een *meet & greet* met een auteur. [*MN*]

deweddenschap.nl

Reis mee: leestips voor de Kinderboekenweek

• John Greens klassieker *Paper Towns* (Gottmer, 15+) gaat over *nerdy* Quentin die al zijn hele leven een diepe liefde voor Margo koestert. Wanneer zij uit zijn leven verdwijnt, volgt een meeslepende roadtrip die symbool staat voor de ontdekkingstocht die het leven is.

• Nadat Emilia uit *Honderd uur nacht* (Querido, 12+) van Anna Woltz een schokkend feit over haar vader ontdekt, vlucht ze naar New York en gaat op zoek naar zichzelf. Het avontuur krijgt een stormachtig karakter als het gehuurde appartement niet blijkt te bestaan en orkaan Sandy losbarst.

• In *Bestemming onbekend* (Lemniscaat, 12+) vertelt Paul Mosier invoelbaar en humorvol over Riders louterende meerdaagse treinreis naar een onbekende oudoom, die voor haar zal zorgen nu haar chagrijnige grootmoeder overleden is.

• De broers Berio en Luca zijn acrobaten in een reizend circus in het fascistische Italië van Mussolini. Wanneer de gezochte fotografe Yulia hulp vraagt, verstopt Berio haar. Een vertrouwensbreuk tussen de broers is het gevolg. *Alles wat licht is* (Querido, 14+) van Marleen Nelen is een verrassend verhaal over liefde en vrijheid. [*MN*]

FOTO'S CORIEN DEN ENTING

Voel je een VIP: Stap op de Rode Loper!

Stap op de Rode Loper! van Stichting Samenleving & Kunst is een landelijk leesbevorderingsproject voor leerlingen van het vmbo. Tijdens het evenement dat sinds 2014 jaarlijks in verschillende steden wordt georganiseerd, worden leerlingen en hun docenten Nederlands als VIP's onthaald. Ontmoetingen met populaire schrijvers, acteurs en theatermakers moeten leerlingen enthousiast maken voor lezen. Er zijn ook optredens van dichters, rappers en verhalenvertellers en programma's rond boekverfilmingen die aansluiten bij de belevingswereld van jongeren. Daarnaast kunnen leerlingen meedoen aan workshops striptekenen, rap en poëzie. Het komende schooljaar vindt Stap op de Rode Loper! plaats in Amsterdam (10 februari 2020), Eindhoven (18 november 2019), Groningen (13 januari, 2020) en Leeuwarden (20 april 2020). Deelnemende schrijvers zijn onder anderen Margje Woodrow, Gideon Samson, Buddy Tegenbosch, Ernest van der Kwast en Natasza Tardio. Met de digitale informatieve boeken *Het Boek van de Schrijvers* en *Het Boek van de Docenten* kunnen leerlingen en docenten hun deelname aan het project voorbereiden. [*MN*]

stapopderodeloper.nl

Duurzaamheid centraal bij Nederland Leest

Nederland Leest staat dit jaar in het teken van duurzaamheid. Tijdens Nederlands grootste leescampagne (1 tot en met 30 november) geeft de bibliotheek twee boeken cadeau. Voor iedereen ouder dan veertien jaar is dat *Winterbloei*, een door Onno Blom samengestelde bloemlezing van natuurverhalen van Jan Wolkers, die behalve schrijver en beeldend kunstenaar een groot natuurkenner was. Voor de junior-editie van Nederland Leest (leerlingen van groep 7 en 8 van de basisschool en vmbo 1 en 2) is er een heruitgave van *Borealis* van Marloes Morshuis. Deze eco-thriller draait om de gevolgen van de klimaatverandering. Hoofdpersoon is de dertienjarige Joppe die samen met zo'n tweehonderd leeftijdgenoten van over de hele wereld is ontvoerd naar een afgelegen plek in Alaska, om hen voor te bereiden op de allesvernietigende zondvloed die wordt verwacht. De actuele, maatschappelijk relevante thematiek en het spannende karakter van de dystopie maken van *Borealis* een aansprekend boek voor tieners. Bij het boek is ook een debat-les ontwikkeld. Die helpt leerlingen met elkaar in discussie te gaan over duurzaamheid. [*MN*]

nederlandleest.nl

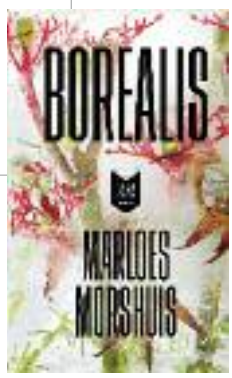

Toneelmakerij speelt Age of Rage

BEELD JAN HOEK

Age of Rage (14+) is een theatervoorstelling van de Toneelmakerij over een zestienjarig meisje dat is opgepakt en vastgezet in een politiecel. Onterecht, vindt ze zelf. Want wat heeft ze nou helemaal gedaan? Ze was alleen maar boos. Boos op haar ouders die in scheiding liggen. Boos op haar hulpverleners, leraren en klasgenoten die haar niet het recht op haar eigen mening gunnen. Boos, omdat ze schuldsaneringsarm is. Ze wil vooruit, maar wordt steeds omlaag getrokken. Ze wil gehoord worden, maar niemand luistert. *Age of Rage* is een tegendraads stuk over de groeiende groep jonge mensen met conservatieve populistische sympathieën, over de steeds scherpere, maatschappelijke tegenstellingen, en over meisjes, want die horen niet boos te zijn. Het toneelstuk is gemaakt in het kader van 'Young Europe', het vlaggenschipproject voor kunsteducatie van de European Theatre Convention (ETC), dat toneelstukken met een Europese weerklank voor jongeren brengt. Scholen kunnen bij De Toneelmakerij een spelworkshop over woede aanvragen. *Age of Rage* gaat 28 september in première (Theater Bellevue). Tekst: Jibbe Willems. Regie: Wieke ten Cate. [*MN*]

toneelmakerij.nl; tournee t/m 30/11/2019

Wereld Kinderen Haiku Wedstrijd

De Wereld Kinderen Haiku Wedstrijd is een internationale haiku- en tekenwedstrijd voor kinderen die op 29 februari 2020 jonger zijn dan zestien jaar. Deze zestiende editie, georganiseerd door de JAL Foundation, een Japanse non-profitorganisatie die culturele uitwisselingen faciliteert en zo internationale contacten tussen burgers bevordert, wordt gehouden van 1 oktober 2019 tot en met 29 februari 2020. Het thema is sport. De vorm van een haiku, een oud Japans speelversje dat ooit is ontstaan als gevolg van dichterswedstrijden, is eenvoudig: drie regels van zeventien lettergrepen, verdeeld in een kort-lang-kort-patroon. Een haiku rijmt niet en ontstaat vaak vanuit observaties van onze (natuurlijke) omgeving. Nederlandse scholen kunnen zich inschrijven via Haiku Kring Nederland. Een vakjury bestaande uit Joke van Leeuwen, Annemarie van Haeringen en Marian Poyck, eindredacteur van haikukwartaaltijdschrift *Vuursteen*, beoordeelt de inzendingen. De winnaars ontvangen een prijzenpakket tijdens de prijsuitreiking in het Japanmuseum SieboldHuis. De beste internationale inzendingen komen op voordracht van een internationale jury in een boek. [*MN*]

haiku.nl/wereld-kinderen-haiku-wedstrijd-2019-2020/

FOTO ELSBETH TIJSSEN

Literatuur op YouTube

GRAPPIG EN INHOUDELIJK – Jörgen Apperloo is de bedenker van Vlogboek, het YouTubekanaal met bijna tweehonderd filmpjes over literatuur: inhoudelijke besprekingen en literatuurgeschiedenislesjes van een paar minuten. Scholieren, docenten en hoogleraren maken er gretig gebruik van. Apperloo: 'Je kan én grappig zijn en iets inhoudelijks vertellen.'

DOOR EVA GERRITS

Wat is je achtergrond?

'Na mijn studie Nederlands heb ik onder andere gewerkt voor het Concertgebouw als producent en bij een softwarebedrijf. Steeds verdween na een paar jaar de uitdaging. Vrienden van mij die lesgaven, waren enthousiast over hun werk en ik besloot het onderwijs in te gaan. Naast mijn stage kon ik aan de slag op mijn oude middelbare school, het Fioretti College in Lisse, waar ik nog een paar mensen kende. Jörgen kan dat wel, dachten zij, en ik mocht voor de klas – zonder ervaring. Het eerste jaar heb ik alle beginnersfouten wel gemaakt. Inmiddels geef ik zes jaar les, drie dagen per week, om ook tijd te kunnen steken in leuke ideeën.
Het docentschap wordt niet saai. Klassenmanagement is geen probleem meer, de uitdaging is nu: hoe kan ik leerlingen nog beter maken?'

Hoe ontstond Vlogboek?

'Het standaard schoolsysteem traint leerlingen vooral te doen wat docenten hun vertellen te doen. Wat leerlingen zich daar-

door afvragen is: waarom moeten we dit leren, is het voor een toets? Een vrije opdracht waarvoor ze zelf verantwoordelijk zijn, kost hen moeite of ze hebben gewoonweg geen idee wat te doen. Je moet kaders, voorwaarden creëren. Zonder druk gebeurt er niks. Sommige leerlingen zijn wel goed in het zelf kiezen van titels voor hun lijst, halen ze zo uit de bibliotheek of uit de kast van hun ouders. Maar de meesten hebben geen idee waar ze moeten beginnen. Als ik een aantal boeken had besproken in de les, zag ik dat leerlingen daaruit titels kozen; het aanbieden van een voorselectie helpt. Zo kwam ik op het idee van Vlogboek, nu vijf jaar geleden. Ik wilde leerlingen er ook mee enthousiasmeren, laten zien dat boeken en films deel uitmaken van hetzelfde culturele landschap, dat het allemaal een vorm is van verhalen vertellen.'

Hoe pakte je het aan?

'Ik ben begonnen met wekelijks een filmpje te maken waarin ik drie boeken besprak, waaronder klassiekers. Mijn eerste filmpje was gewijd aan *Gelukkige slaven* van Tom Lanoye; *Dinsdag* van Elvis Peeters en een boek van Simone van der Vlugt. Bewust kies ik niet thematisch, maar steeds een mix, zodat je ook twee andere titels meekrijgt als je op YouTube op een van die titels zoekt. Ik vertel kort iets over de inhoud, de hoofdpersoon en de premisse, en noem een paar elementen die me zijn opgevallen, of een citaat uit een recensie. Aan het eind verschijnen thematische verder lezen-tips in beeld. Vooraf schrijf ik het script woord voor woord uit. De beelden bedenk ik bij het monteren; bewegend beeld, bijvoorbeeld uit een boekverfilming, haal ik vooral van YouTube. Na tien filmpjes tipte ik voorzichtig collega's. Ze reageerden enthousiast en ook leerlingen begonnen in de gangen 'Vlogboek!' te roepen als ze me zagen. Bij toetsen en mondelingen merkte ik dat ze veel aan de filmpjes hadden. Inmiddels ben ik ook filmpjes gaan maken over literatuurgeschiedenis. Die worden het vaakst bekeken, de populairste – over geestelijke literatuur in de middeleeuwen, met knipogen naar deze tijd in het beeldmateriaal – is de tienduizend hits voorbij. Ze worden veel in lessen gebruikt, ook op de universiteit, weet ik; soms stuurt een hoogleraar een bedankje. Inmiddels zijn de filmpjes wat langer en inhoudelijker dan in het begin, er zitten minder grapjes in, ik ben minder in beeld en ik heb geïnvesteerd in de technische kwaliteit. Ik richt me niet alleen meer op scholieren, het Vlogboekpubliek bestaat nu (vooral) uit twintigers, dertigers, onder wie veel docenten.'

Heb je ook de nominaties voor het Beste Boek voor Jongeren besproken?

'Prijswinnaars en nominaties houd ik in de gaten, ik kijk vooral naar wat ik zelf wil lezen. Van een aantal genomineerden had ik al een filmpje gemaakt. Bij *Zomervacht* van Jaap Robben ben ik ingegaan op de metaforische titel: een zomervacht dient niet ter bescherming maar om weersomstandigheden toe te laten, wat ik verbond aan de relatie tussen de hoofdpersonages: twee broers. Ik noem overeenkomsten met Robbens eerdere boek *Birk*: het vertelperspectief van een jonge buitenstaander; een alleenstaande ouder; de drang om te verzorgen. En ik benoem het feit dat door de sfeervolle scènes en originele beelden de personages het clichématige ontstijgen. In mijn filmpje over *Concept M* van Aafke Romeijn heb ik de plot – mijns inziens de kracht van dat boek – centraal gezet. Een aantal leerlingen had het al gelezen voor hun mondeling. Het heeft iets wetenschappelijks, iets sciencefictionachtigs, daar houden veel leerlingen van. Wel denken sommigen bij dit boek: dat kan beter. Ze hebben een behoorlijk referentiekader: de beste Amerikaanse sciencefictiontitels maken de oversteek. Ook bij *En ik was zijn held* van Rindert Kromhout dacht ik: hier zijn lezers voor. De Tweede Wereldoorlog vinden leerlingen vaak interessant en ook homoseksualiteit kan natuurlijk een aansprekend thema zijn voor jongeren. Ik heb de inhoud van het boek en de historische context benadrukt: de invloed van politieke verschuivingen – de opkomst van nazi-Duitsland – op cultuur, op schrijvers, specifiek op de familie Mann en de vader-zoonrelatie daarbinnen. Het is gebaseerd op feiten, dat is goed voor de culturele bagage van leerlingen. Van *Roza* van Olivier Willemsen en *De dag die nooit komt* van Oliver Reps maak ik misschien ook nog een filmpje.'

Wat zou je nog willen ontwikkelen?

'Met Stichting Lezen bekijken we mogelijkheden een serie filmpjes te maken over lezen, bestemd voor het voortgezet onderwijs: waarom vertellen we verhalen; iets over poëzie; misschien iets over de literatuurlijst. Een mix van eigen ideeën en resultaten uit wetenschappelijk onderzoek. Een beetje zoals Crash Course, een Amerikaans YouTube-kenniskanaal over vakgebieden als sociologie, psychologie, literatuur, opgericht door de broers John en Hank Green. Vlogbrothers, een ander YouTubekanaal van hen, inspireerde mij ook voor Vlogboek: o, zo kan je ook over literatuur praten, je kan én grappig zijn en iets inhoudelijks vertellen – ik leerde er iets van, wat ik altijd heel belangrijk vind.' •••

Verkiezing Beste Boek voor Jongeren

Tien boeken maken kans op de titel Beste Boek voor Jongeren, de prijs bij de Boekenweek voor Jongeren (20 t/m 29 september). Net als in de categorie Oorspronkelijk Nederlandstalig (zie dit interview), zijn er ook vijf genomineerden in de categorie Vertaald: *67 seconden*, Jason Reynolds (vert. Maria Postema); *De dag van Eden*, Liz Flanagan (vert. Aleid van Eekelen-Benders); *In dromen lieg je niet*, Malin Persson Giolito (vert. Ron Bezemer); *Mijn allerliefste schat*, Gabriel Tallent (vert. Jan de Nijs); *Wit konijn, rode wolf*, Tom Pollock (vert. Esther Ottens). De winnaars worden bij de start van de Boekenweek voor Jongeren bekendgemaakt en ontvangen ieder een geldbedrag van € 2.500,-, dat in de categorie Vertaald gedeeld wordt door auteur en vertaler.

boekenweekvoorjongeren.nl

Olympiade Nederlands

Dalende inschrijvingen wijzen op een alarmerend gebrek aan belangstelling voor een universitaire studie Nederlands, terwijl er dringend behoefte is aan neerlandici, bijvoorbeeld in het onderwijs. Om de actuele waarde en veelzijdigheid van de studie te belichten, organiseren de universiteiten van Utrecht, Nijmegen en Antwerpen in schooljaar 2019-2020 de eerste Olympiade Nederlands, bestemd voor Nederlandse en Vlaamse bovenbouwleerlingen. Deelnemers moeten taal- en letterkundige, en communicatieve puzzels oplossen rond de Nederlandse taal en Nederlandstalige culturen. Mede-organisator Kevin Absillis, professor Nederlandse literatuur aan de Universiteit Antwerpen: 'Zo'n Olympiade is een kans om te laten zien dat goed kunnen lezen en schrijven cruciaal is en blijft, maar dat de neerlandistiek vandaag ook bezig is met vraagstukken over onder meer artificiële intelligentie, *gaming*, taalverwerving, culturele identiteit en de verwerking van het koloniale verleden.' Op de website olympiadenederlands.org staan voorproefjes van opdrachten en geïnspireerde leerkrachten kunnen er zelfbedachte opdrachten doorgeven. Vanaf 1 oktober kunnen docenten geïnteresseerde leerlingen inschrijven. Voorrondes vinden plaats op 5 februari 2020; op 5 maart volgt de finale, gehouden in Vlaanderen. [*EG*]
olympiadenederlands.org

Boekenweek voor Jongeren

Van 20 tot en met 29 september wordt de Boekenweek voor Jongeren gehouden. *3PAK*, het bijbehorend geschenkboek, bevat dit jaar speciaal voor de gelegenheid geschreven korte verhalen van Joost Klein, Karin Amatmoekrim en Margje Woodrow. *3PAK* is gedurende de Boekenweek voor Jongeren verkrijgbaar bij boekhandels en bibliotheken, en wordt daarnaast op scholen cadeau gedaan door docenten Nederlands die de schoolpakketten hebben besteld. Aan het begin van de Boekenweek voor Jongeren wordt bekendgemaakt wie de winnaars zijn van de verkiezing Beste Boek voor Jongeren. Meer informatie daarover is te vinden bij het interview met Jörgen Apperloo (zie p. 24, 25). En ook dit jaar gaan er aansprekende schrijvers, onder wie Johan Fretz, Franca Treur en Wytske Versteeg, op Literatour, om met leerlingen hun verhalen te bespreken en te praten over het plezier van lezen. Een schrijversbezoek op school boeken kan via de Schrijverscentrale. In samenwerking met Malmberg Talent is er speciaal lesmateriaal ontwikkeld dat gratis kan worden gedownload van de website boekenweekvoorjongeren.nl. [*EG*]
boekenweekvoorjongeren.nl; deschrijverscentrale.nl

FOTO KLAAS HENDRIK SLUMP

FOTO MARCO DE SWART

Literaire festivals

Literatuur komt niet alleen in boeken, maar ook op podia tot leven. Het literaire festivalseizoen draait komend najaar volop.

- Verschillende locaties rondom het Deliplein op Katendrecht in Rotterdam bieden op 12 oktober plaats aan Geen Daden Maar Woorden, een avond vol literatuur, muziek en *spoken word*, waarbij jong talent in de spotlights staat – van schrijver en performer Michiel Kok en woordkunstenaar Swendeline Edsilia, tot Write Now!-winnares Francis Nagy, en vele anderen. gdmw.nl
- Internationale literatuur en muziek vinden elkaar sinds jaar en dag op Crossing Border, het Haagse festival waar meer dan honderd schrijvers, artiesten en muzikanten van over de hele wereld samenkomen. Grote namen en opkomend talent wisselen elkaar af, met gedurende een week lang optredens op verschillende locaties. Ook wordt op Crossing Border de Europese Literatuurprijs uitgereikt. crossingborder.nl
- Van 27 tot en met 30 november vindt in Nijmegen het Wintertuinfestival plaats, met 'gastvrijheid' als thema: wat is de rol van literatuur als het aankomt op ruimte bieden aan anderen? Met literaire en muzikale optredens van onder anderen Ilja Leonard Pfeijffer, Alfred Schaffer, Aafke Romeijn, Lisa Weeda en NESS. Ticketverkoop start op 1 oktober. [*EG*] wintertuinfestival.nl

Maand van de Geschiedenis

'Ontdek gisteren, begrijp vandaag' luidt de slogan van de Maand van de Geschiedenis 2019, die plaatsvindt in oktober. Het thema van dit jaar is Hij/Zij. Hoe zijn genderverschillen historisch gevormd? Honderd jaar nadat Nederlandse vrouwen actief kiesrecht verkregen, onderzoekt de Maand alternatieve visies op bestaande verhalen; een completer beeld leidt tot nieuwe inzichten en verrijkt onze blik op verleden en heden. Vast programma-onderdeel is de uitreiking van de Libris Geschiedenis Prijs (een geldbedrag van twintigduizend euro), dit jaar op 27 oktober, aan de schrijver van het beste historische boek, geschikt voor een algemeen publiek. De longlist met titels is te raadplegen op de website maandvandegeschiedenis.nl; de vijf genomineerden voor de shortlist worden op 7 september bekendgemaakt. Alma en Marita Mathijsen schreven het essay van de Maand van de Geschiedenis, getiteld *Niet schrikken mama*: een briefwisseling tussen moeder en dochter waarin ze de verhoudingen tussen de seksen onderzoeken in de geschiedenis én in het heden. Het essay wordt door de CPNB uitgegeven en is tijdens de Maand van de Geschiedenis in de boekhandel te koop voor € 3,75. [*EG*]

maandvandegeschiedenis.nl

Symposium Uitgesproken Poëzie

Poetry Slam, de competitieve poëzievoordracht die in de jaren tachtig in Amerika ontstond, is ook in Nederland een populair en beproefd genre. Al vijftien jaar wordt er een nationaal kampioenschap georganiseerd en er is geen volwassen literair festival zonder serieuze line-up. Maar in het huidige onderwijs wordt er aan de kunst van het memoriseren en declameren vaak weinig aandacht besteed. Daarom organiseren Stichting Lezen, het Nederlands Letterenfonds en de Universiteit Utrecht op dinsdag 5 november het symposium 'Uitgesproken poëzie: over poëzievoordracht in de klas'. Tijdens de middag komen docenten aan het woord die met poëzievoordracht werken, wetenschappers die de voordrachtcultuur (willen) bestuderen en natuurlijk de voordrachtskunstenaars zelf. Er is een plenair programma met *keynotes* en voordracht, en iedere deelnemer kan twee praktische workshops volgen. De Universiteit Utrecht vormt de locatie, het symposium duurt van 12.00 tot 18.00. Wie is geïnteresseerd in deelname of zelf iets wil presenteren, kan op de website van het Nederlands Letterenfonds een formulier invullen en zal dan nadere informatie ontvangen. [*EG*]

letterenfonds.nl

'Every Story Matters'

Diversiteit aan verhalen, auteurs en lezers is nog schaars. Het Europese project 'Every Story Matters – making books more inclusive' wil daarin verandering brengen en de creatie, beschikbaarheid en promotie van inclusieve boeken in de EU in gang zetten en ondersteunen. Het doel is om via een talentontwikkelingsprogramma nieuwe, inclusieve verhalen te ontwikkelen. Dat zal gebeuren op basis van de noden en ervaringen van kinderen en jongeren, via workshops in scholen en bibliotheken van de deelnemende landen. De inclusieve verhalen die op die manier ontstaan zullen worden gepresenteerd op internationale boekenbeurzen als de Frankfurter Buchmesse en de Bologna Childrens' Book Fair, en op festivals, tijdens lezingen en in scholen, waar ze als nieuwe rolmodellen kunnen dienen voor een jong en divers publiek. Tegelijkertijd wil 'Every Story Matters' ook uitgevers en andere professionals uit de boekensector ondersteunen om nieuwe auteurs, illustratoren en lezers te bereiken. 'Every Story Matters' is een samenwerking van Flanders Literature (Vlaams Fonds voor de Letteren), ROSE stories (Nederland), JAK Slovenian Book Agency (Slovenië), Acesso Cultura (Portugal), blue dar (Duitsland) en Mediart International (Kroatië). Het project wordt mede gefinancierd door het programma Creative Europe van de Europese Unie. [*EG*]

vfl.be

'KINDEREN ZIJN VRIJ ABSOLUUT'

INTERVIEW ANNA WOLTZ – Atlanta botst op Finley tijdens een rondje IJsselmeer. Twee temperamentvolle hoofdpersonen, een paar druppels bloed, een geheime missie en spannende ontberingen maken van het Kinderboekenweekgeschenk *Haaientanden* een 'echte Anna Woltz'. 'Maar schrijf je er alsjeblieft bij dat ik zelf om die uitdrukking moet lachen?'

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Atlanta heeft een waanzinnig plan: ze wil in 24 uur rond het IJsselmeer fietsen. Voor die tocht heeft ze twaalf boterhammen nodig, vier bananen, een nachtbeugel en kerstverlichting. Maar al na 4,9 kilometer knalt ze keihard op de fiets van Finley die van huis is weggelopen, en krijgt haar plan een onverwachte wending. Die *meet-cute*, waarbij de hoofdpersonen elkaar in een onhandige situatie voor het eerst in de ogen kijken, is een beproefd filmconcept waar Anna Woltz erg van houdt. 'Je móét wel iets tegen elkaar zeggen na zo'n botsing,' vertelt ze enthousiast in haar huis in de Utrechtse Watervogelbuurt. 'Atlanta heeft een flinke schaafwond, je kunt niet denken: we slapen er een nachtje over. Voor een verhaal is het fijn als er dingen moeten gebeuren.'

Gefascineerd door bloed

Er vloeit opvallend veel bloed in haar boeken. *Gips* (2015), de met een Gouden Griffel bekroonde en tot tv-serie verfilmde jeugdroman, begint met het beeld van een afgesneden vingertopje in de sneeuw. Het onlangs heruitgegeven *Onweer* (2009) met het ontploffen van een autobom. 'Ik ben gefascineerd door bloed,' zegt Woltz. 'Giechelend stop ik het in elk boek opnieuw, bijna als een soort grapje. Verhaaltechnisch is bloed heel handig, het brengt mensen bij elkaar. Maar om eerlijk te zijn: als puber vond ik het al extreem romantisch wanneer de mannelijke en vrouwelijke hoofdpersoon elkaar verbonden. Dat zorgt voor plotselinge nabijheid, je móét elkaar aanraken.'

Tussen negen en vijf

Haaientanden is het eerste boek dat Woltz schreef sinds ze moeder is geworden van Benjamin, nu twee jaar oud. Het moeder-zijn heeft haar schrijverschap ingrijpend veranderd. 'Dit was het eerste verhaal van mijn leven dat ik moest gaan bedenken en schrijven op maandag, woensdag en vrijdag tussen negen en vijf.' Het idee op papier zetten was het moeilijkste en kostte haar twee stressvolle maanden met de laptop in de tuin, vertelt ze. Het is doorbijten als alleenstaande moeder, maar ze heeft het er graag voor over. 'Het helpt dat ik een aantal jaren heb gedacht: misschien krijg ik nooit een kind. Dat was het ergste wat ik mij kon voorstellen. Maar waar ik vroeger 24 uur per dag met mijn boeken bezig was, ben ik dat nu met mijn kind. Ik heb weinig tijd meer om tus-

sendoor over plotproblemen na te denken of over de volgende scène. Als ik met Benjamin ben, is daar in mijn hoofd geen ruimte voor.'

Zelfgebakken broodjes

Toch lukte het om *Haaientanden* op tijd op papier te krijgen, binnen de voorgeschreven 96 pagina's. Het werd een druk voorjaar, want nadat het Kinderboekenweekgeschenk was afgerond, herschreef ze nog twee boeken uit haar vroege carrière: *Onweer* (2009) en *Tien dagen in een gestolen auto* (2008). De zinnen heeft ze stevig opgepoetst, de karakters zijn na ruim tien jaar opvallend goed overeind gebleven. Het zijn nog altijd spannende verhalen die je met een lekker gevoel leest. Woltz: 'Bij het herlezen zag ik de boeken van mijn moeder erin doorschemeren. Zij schreef samen met Marjet van Cleeff, de moeder van Gideon Samson, spannende thrillers voor kinderen. Ik mocht de manuscripten lezen in de periode dat ik daar het allergevoeligst voor was. Ik zie nog voor me hoe ik daar in mijn bed lag, dertien, veertien jaar oud, met zelfgebakken broodjes tussen al die velletjes papier.'

FOTO ANNEMARIE TERHELL

Schietpartijen en ontvoerde vaders

Die eerste jaren van haar carrière ging ze op dat spoor verder en schreef ze enkel en alleen voor kinderen, vertelt ze. 'Volwassenen konden me gestolen worden. Ik schreef de boeken die ik zelf als kind had willen lezen. Op een gegeven moment kreeg ik wel genoeg van de misdaadplots. Het blijft onwaarschijnlijk dat kinderen helemaal alleen bendes oprollen, zonder dat de politie erbij betrokken raakt. Dus wilde ik het kleiner en waarschijnlijk maken. Dat fantastische gevoel dat je kunt hebben bij het lezen van totaal escapistische boeken wilde ik behouden, maar de setting veranderde. Geen schietpartijen en ontvoerde vaders meer, maar bijvoorbeeld een echtscheiding. Dat is voor kinderen herkenbaarder.'

Ouder-kind relaties

En zo volgden boeken als *Evi, Nick en ik* (2011) en *Mijn bijzonder rare week met Tess* (2013), verhalen over vriendschap, verliefdheid en gezinsperikelen die met humor en milde ontregeling zijn geschreven. Ouders komen er in haar werk niet altijd goed vanaf. Ze hertrouwen, gaan vreemd, maken ruzie of hebben geen begrip. Het gaat inderdaad vaak over volwassenen die veel met hun eigenbelang bezig zijn, beseft Woltz. Waarom? 'Het makkelijke antwoord is: je hebt problemen nodig in een verhaal. Als je de Italiaanse maffia erbuiten wilt houden, is het gezin een goed alternatief. Daarbinnen brengen kinderen de meeste tijd door. In ouder-kind relaties zit bijna altijd iets scheef, dat is interessant om over te schrijven.'

Genadeloos oordeel

Maar er is ook een diepere reden, denkt ze. 'Ik ben volstrekt gefascineerd door kinderen, vindt het geweldig om te zien hoe ze tijdens het opgroeien steeds meer van de wereld leren begrijpen. Ik ben altijd bereid ze met compassie te bekijken. Met volwassenen heb ik een stuk minder geduld. Alle zachtheid en begrip die ik voel bij kinderen, ontbreekt daar. Ik kan er niet goed tegen als kinderen lijden onder het gedrag van volwassenen.' Die cynische blik op tekortschietende volwassenen projecteert ze tijdens het schrijven op haar jonge hoofdpersonen. 'Kinderen kunnen vrij absoluut zijn in dingen. Ze hebben zo lang gedacht dat hun ouders volmaakt zijn, dat het inzicht dat het maar gewoon mensen zijn keihard aankomt.' Het gevolg is dat ze genadeloos zijn in hun oordeel. Emilia uit *Honderd uur nacht* (2014) wordt zo boos op haar vader die stiekem met een andere vrouw verliefde berichtjes uitwisselt, dat ze met zijn creditcard een vlucht boekt en naar New York vliegt. Fitz uit *Gips* schrijft 'mama moet dood' met watervaste stift op haar voorhoofd.

Opwindende sneeuwbol

Toch voeren die problemen nooit de boventoon. Woltz gebruikt ze om een geloofwaardig kinderleven op te tekenen, waarin belangrijke dingen gebeuren. Uiteindelijk gaan haar verhalen over ontmoetingen, over geheimen, over verliefdheid, over de magie van het moment. De sneeuwbol uit *Gips*, waarin Fitz in haar eigen cocon zit met een paar anderen die belangrijk voor haar zijn, is een metafoor voor een wereld waarin kinderen hun eigen avonturen beleven, los van ouders en de alledaagse werkelijkheid. Het is een sterk beeld. 'Een van de fascinerendste dingen aan kind-zijn is dat je gedropt wordt in een wereld die is vormgegeven door de mensen die vóór jou leefden,' zegt Woltz peinzend. 'Daar moeten ze een hele tijd verblijven, voordat ze er zelf iets aan kunnen veranderen. Het is ongelooflijk dat kinderen zoveel zin houden in het leven, dat ze zo vrolijk en hoopvol zijn. En dat ze die sneeuwbol waar ze in staan het grootste deel van de tijd zo mooi en opwindend vinden.' •••

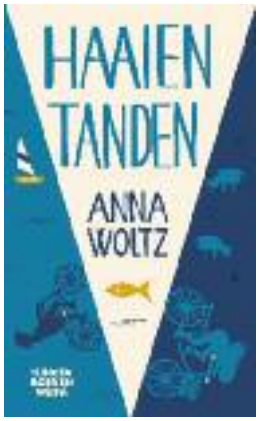

Vanaf 2 oktober krijg je het Kinderboekenweekgeschenk *Haaientanden* van Anna Woltz cadeau in de boekwinkel bij aankoop van tien euro aan kinderboeken. Op *social media* zijn dan ook aanwijzingen te vinden voor een speurtocht. Door heel Nederland liggen Kinderboekenweekgeschenken met handtekening van Anna Woltz en een zakje haaientanden – symbool voor vriendschap en geluk – verstopt, zie kinderboekenweek.nl

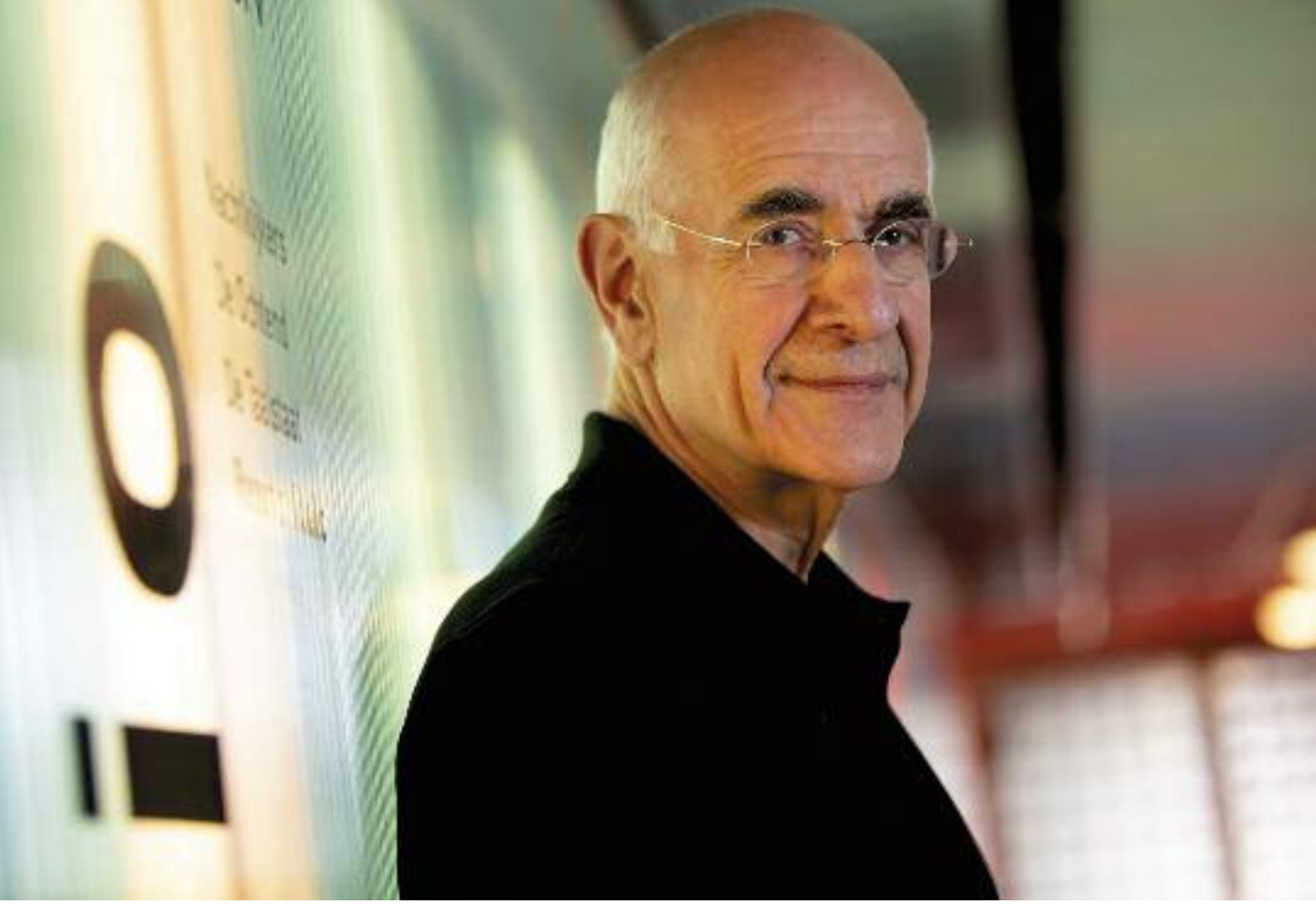

‘Lezers zijn geluksvogels’

Radiomaker en presentator van *De Taalstaat* Frits Spits houdt van ‘de tover in taal’. Die maakt dat lezen en literatuur zo leuk zijn. ‘Je ontdekt dat de wereld groter is dan jouw wereld.’

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

‘Als kind wist ik al dat ik bij de radio wilde werken. Maar na het afronden van mijn hbs lukte me dat niet meteen. En ja, wat moet je dan met je diploma? Toen heb ik een studiekeuzetest gedaan. “Ga maar economie studeren,” kwam daaruit. Ik ben dat gaan doen, in Amsterdam. Daar werd ik ook lid van Homerus, een klassiek dispuut van het studentencorps. Ik was als hbs’er een uitzondering tussen allemaal gymnasiasten, toch was Homerus het enige dispuut waar ik bij wilde horen. Ze organiseerden muziek- en poëzieavonden en spraken over literatuur, met een glaasje wijn en stukje kaas, zoals dat toen ging. Of er werden eigen geschreven verhalen en gedichten voorgedragen. Mijn liefde voor taal was er onderhuids altijd al wel, maar pas toen werd ik mij bewust van de schoonheid van taal, en wat taal vermag. Ik ben toen gestopt met mijn studie – die economie was echt niks voor mij – en ben Nederlands gaan studeren. Ik ben nog altijd blij dat ik dat heb gedaan. Dat dispuut heeft mijn belangstelling voor literatuur wakker gekust.’

Had je moeder [Hannie Meijler, red.] dat niet al gedaan, als bekend kinderboekenschrijver?

‘… én journalist én liedjesschrijver – ze was het allemaal. Ze heeft ook veel gepubliceerd, hele goede boeken; en ze heeft met Peter Koelewijn de hit ‘Ik ben gelukkig zonder jou’ geschreven. Mijn moeders beste kinderboek heet *Het zwarte pieten boek*. Zo’n titel zou nu niet meer kunnen, maar het was een lief, universeel verhaal over een Pietje dat niet mee naar Nederland mocht omdat hij nog te klein was. Mijn vader las mijn moeders verhalen vaak voor, aan mij en mijn twee zussen en broer. Soms moest hij daarbij zo vreselijk lachen dat hij niet meer verder kon. Ja, dat voorlezen was altijd heel leuk. Dus de aandacht voor taal en literatuur, die was er zeker bij ons thuis. Maar als kind was ik me daar niet van bewust. Dat we volle boekenkasten hadden en dat wij voor onze verjaardagen altijd een boek cadeau kregen, was gewoon iets vanzelfsprekends. Ik las zelf ook niet zo idioot veel. Niet zoals mijn jongste zusje die ik me alleen maar met een boek herinner. Ik speelde graag buiten, ging voetballen en hockeyen; deed meer dan alleen lezen.’

Dus je las wel.

‘Oh ja – alle *Kuifjes*, alle *Arendsogen*, de boeken van J.B. Schuil, zoals *De A.F.C.-ers* – een voetbalboek – dat vond ik fantastisch.

Geboren als Frits Ritmeester, Eindhoven, 1948 | 1974, akte MO Nederlands | 1974-1977 docent Nederlands, Lorentz Casimir Lyceum Eindhoven | 1985, doctoraal Nederlands | 1973-1995 diverse popprogramma's (VARA, NOS) | 1978-1995 presentator *De Avondspits*, *Nationale Hitparade*, *Met het Oog op Morgen* | 1995-2013 presentator *Tijd voor Twee* | 2014-heden, presentator *De Taalstaat* NPO Radio 1

En ik las al vrij jong de krant: je had nog geen sociale media en ik wilde weten wat er in de wereld gebeurde. Wat ik ook schitterend vond was *Alleen op de wereld*. Dat heb ik wel duizend keer gelezen. Steeds weer dezelfde bladzijden in de hoop dat de honden van Vitalis, die rondreizende artiest die Rémi onder zijn hoede had genomen, niet door de wolven zouden worden verslonden, en dat het aapje Joli-Coeur, Rémi's beste vriendje, niet van de kou zou sterven. Maar dat gebeurde dan toch. Vreselijk vond ik dat – geen idee waarom je dan toch naar die bladzijden blijft terugkeren. Of het nog steeds in mijn boekenkast staat? Dat weet ik eigenlijk niet: het was echt zo'n gezinsboek, het zou zomaar bij mijn zussen of broer kunnen zijn.'

FOTO JØRGEN KOOPMANSCHAP

De Standaards van Spits I en II, jouw selectie mooiste Nederlandstalige liedjes, weerspiegelen wie je bent, zei je ooit. Geldt dat ook voor je boekenkasten?

'Nee, die zijn veel diffuser. Ik heb veel boeken die ik cadeau heb gekregen, of om een andere reden wil bewaren. Veel titels heb ik ook maar één keer gelezen en staan daar maar te staan. Ik vind het moeilijk om boeken weg te doen, al moet dat onderhand wel eens gebeuren. Een volle boekenkast is natuurlijk wel fijn om door te struinen. Als ik niet weet wat ik moet lezen, kom ik onverwacht altijd wel iets tegen waar ik op dat moment zin in heb.'

Zoals?

'De romans van Couperus. Zijn boeken zijn als klassieke muziek. Bijna ieder verhaal is een symfonie. Dat is er zo knap aan. Wat ik nogal eens herlees is *Max Havelaar*. Vooral dat mooie liefdesverhaal, 'Saïdjah en Adinda'. Maar de rest van het boek is ook fenomenaal. Het is een pamflet, een aanklacht tegen onrecht, ontzettend goed geschreven, gelaagd en knap gestructureerd, met die drie vertellers, Droogstoppel, Stern en Sjaalman, die als Multatuli zelf uiteindelijk het woord neemt. Ik las *Max Havelaar* voor het eerst op de middelbare school. Ik vond het mooi, maar toen ik in Utrecht bezig was met mijn doctoraal Nederlands en er dieper op in ging, sprak het nog veel meer tot mijn verbeelding. Ik werkte toen overigens al voor de radio in Hilversum. Vaak zat ik tot diep in de nacht te studeren, gebogen over Bloem, Nijhoff, noem maar op. Maar ik vond het fantastisch.'

Want?

'Wat het is met taal, is dat een ander je kan verbazen, met zijn gedachten, met mooie zinnen, mooie woorden, en dat je dan soms de adem benomen wordt. Als de taal gelaagd is, wordt het interessant. Een enkele zin kan veel verbergen. Alex Roeka doet dat heel sterk in zijn liedjes. 'De vrouw op de trap' bijvoorbeeld, daar zit meer betekenis in dan je aanvankelijk vermoedt. Nynke Laverman kan dat ook. Ze schrijft in het Fries en ze zingt het prachtig. Haar album *Wachter* is betoverend en troostvol. Ik ben al die muzikanten en schrijvers dankbaar voor hun liedjes en boeken. Ik kan erg bewonderen. Zo ben ik ook een enorme bewonderaar van Connie Palmen. Haar stijl, haar manier van formuleren is geweldig. Ik vind alles wat zij schrijft mooi: *De wetten*; *De vriendschap*; *I.M.*, haar verhaal over Ischa Meijer – ik denk dat ik zelfs haar boodschappenlijstje nog mooi zou vinden.'

De schrijfstijl is doorslaggevend om een boek te waarderen?

'Een verhaal kan voor mij niet zonder mooie taal. Er zit een bepaalde tover in taal. Taal is lenig, organisch, het gaat met zijn tijd mee, maar kan ook naar het verleden wijzen. Taal is het enige waarin we volledig vrij kunnen zijn. Je kunt er alles mee: mensen boos of blij maken, rust brengen, inspireren… Een schrijver die de taal goed gebruikt, opent een venster waardoor je naar buiten kunt kijken en je wereld groter wordt. Daarom is lezen belangrijk en besteed ik in *De Taalstaat* ook aandacht aan kinderboeken. Er verschijnt zoveel moois voor kinderen, zo liefdevol gemaakt. Neem *Lampje* van Annet Schaap – daar zal toch ieder kind blij mee zijn? Of *Zeb*. van Gideon Samson, fabelachtig. Dat er een zebra in je klas komt en de juf zegt, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is, ga daar maar lekker zitten. [lachend] Absurd, maar volstrekt geloofwaardig verteld. Schrijvers zijn zeer lenig in hun hoofd. Daarom is literatuur zo leuk – ja, lezers zijn geluksvogels.' •••

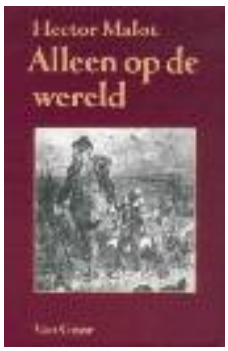

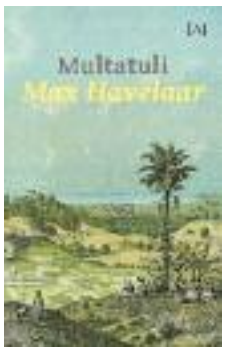

SUPERMARKT
DAILY
PLOTTER

‘IK BRENG MIJN LEVEN TEKENEND DOOR’

EEN KIJKJE IN IN HET ATELIER VAN ANNE STALINSKI – Anne Stalinski versierde *De bromvliegzwaan* van Arend van Dam met nonchalante tekeningen van letters, een vechtende Sinterklaas en een knielende Grote Pier. Tot haar eigen verbazing leverde haar dat een Zilveren Penseel op. ‘Ik dacht altijd: een jeugdboek, dat moet heel gepolijst zijn.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Uit: *De bromvliegzwaan*

De entree van het voormalige bedrijfspand zou het goed doen als post-apocalyptisch filmdecor. De balie en toegangshekjes zijn half ontmanteld, er steken nog een paar losse eindjes uit. De lift is eng want die gaat niet meer altijd open, waarschuwt ze. Anne Stalinski (pseudoniem van Anne Staal) beklimt het stoffige trappenhuis tot aan de vierde verdieping, waar haar atelier is en een andere wereld begint. De muren zijn behangen met tekeningen, het is er licht, warm en kleurrijk en het uitzicht over de stad Groningen is adembenemend.

Instagram

Toen ze zich inschreef bij kunstacademie Minerva voor de studierichting illustratie, stelde ze zich een carrière voor als tekenaar voor de krant, vertelt ze. Politiek cartoonist of zo, omdat dat was ‘wat illustratoren doen’. Zo'n duidelijke keuze heeft ze na haar afstuderen nooit gemaakt. Ze is van alles wat: illustrator, stripmaker, verhalenverteller, conferentietekenaar. Zolang er maar getekend kan worden. Dat ze vorig jaar ook de kinderboekenwereld binnenrolde, is te danken aan Arend van Dam, die haar ontdekte op Instagram. Van Dam schrijft sneller dan de meeste illustratoren kunnen tekenen en had een nieuw boek af. Bij de jonge Stalinski zat de vaart er lekker in, zag hij. Hij stelde zijn uitgeefster voor om haar te vragen voor de tekeningen in *De bromvliegzwaan*.

Toen het verzoek bij Stalinski binnenkwam, fronste ze haar wenkbrauwen. ‘Ik dacht: een jeugdboek, dat moet vast heel gepolijst zijn. Dat is een heel andere wereld. Nee, dat gaat niet. Daar is mijn stijl te rommelig voor.’ Maar na het lezen van de tekst en de ontmoeting met Van Dam was ze om. ‘Ik houd van taal en zijn tekst leende zich juist perfect voor losse, snelle tekeningen. Toen we eenmaal losgingen, was het een feestje.’ Aan de werktafel (een oude deur op schragen, bezaaid met schetsboekjes) laat ze zien hoe ze werkt. Met een stift, volle overgave en af en toe een grote glimlach. 'Ik werk vrij intuïtief, kan het soms moeilijk sturen. Vroeger was ik altijd dat kind achterin dat stiekem zat te tekenen. Ik kan me niet voorstellen dat ik ooit iets anders met mijn leven zou doen. Advocaat, psycholoog, dat lijkt me ook best leuk. Maar wanneer zou ik dan tijd hebben om te tekenen? Tekenen is hoe ik met de wereld communiceer, het is onderdeel van wie ik ben. Ik wandel door mijn leven en ondertussen teken ik. De gekkigheid van het dagelijks leven zit er altijd in.'

Supermarkt

Dus ook, of juist tijdens de vakantie gaan de stiften mee. Ze is bijna klaar met een groot persoonlijk project, een graphic novel die zich afspeelt in een supermarkt. ‘Het is een mozaïekverhaal. De supermarkt is een mooie metafoor voor een plek waar je veel keuzes kunt maken en toch weer kiest voor je vertrouwde aardappels. Ze heeft er vijf jaar aan gewerkt, nu nog een uitgever vinden. En daarna is het tijd voor een nieuw project én wellicht ook voor een volgend kinderboek. •••

Tekening voor *Financieele Dagblad*

Anne Staal (Haren 1989) studeerde illustratie aan de Academie Minerva in Groningen. Het pseudoniem Stalinski bedacht ze samen met haar zus, die ook illustrator is en op zoek was naar een bijnaam voor sociale media. Denkend aan hun oma uit Oost-Europa bedachten ze de naam ‘de Stalinksi's’, waaronder ze een duo vormden. Sinds haar afstuderen werkt Staal als illustrator voor verschillende kranten, tijdschriften en organisaties, waaronder *Het Financieele Dagblad*, *HP/De Tijd*, het *Algemeen Dagblad* en Wakker Dier. Met haar strips won ze de Comic Web Award 2014 en de StripGrafiekprijs 2016. Afgelopen jaar illustreerde ze *De bromvliegzwaan* van Arend van Dam, een informatief boek over de Nederlandse taal. Het werd dit jaar bekroond met een Zilveren Penseel en een Vlag en Wimpel van de Griffeljury.

FOTO ANNEMARIE TERHELL

IN DIENST VAN DE EXPRESSIE

HET PLEZIER VAN HET MAKEN – Sylvia Weve (1954) ontvangt 19 september de driejaarlijkse Max Velthuijs-prijs (zestigduizend euro) voor haar kinderboekenillustraties. 'Gestolde beweging', zo wordt haar werk wel gekarakteriseerd. In Galerie Weesperzijde, waar ze nieuwe grafieken exposeert, vertelt ze over bijna veertig jaar illustreren. 'In ieder nieuw boek wordt een nieuw deel van mijn werk zichtbaar.'

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

'"Als je de Max Velthuijs-prijs zou winnen, zou je deze dan accepteren?" [luid lachend] Dat vond ik zo'n goeie vraag toen ik dit voorjaar nogal omzichtig door het bestuur van de P.C. Hooft Stichting werd gebeld. Waarom zou ik die prijs niet willen ontvangen? Over mijn antwoord hoefde ik natuurlijk niet lang te denken. Ik had er stilletjes al heel erg op gehoopt. Het winnen van de Max Velthuijs-prijs is werkelijk fantastisch, een enorme eer.'

De prijs betekent vooral erkenning voor je werk als kinderboekenillustrator.

'Mijn andere werk voor kranten, tijdschriften en uitgeverijen is in 1996 al eens bekroond, met de Professor Pi-prijs. En de laatste jaren doe ik ook eigenlijk niet anders dan illustraties voor kinderboeken maken. Ik krijg nog maar zelden een journalistieke opdracht. Dat begrijp ik wel. Met de kranten en tijdschriften verjongen ook hun artdirectors. Soms mis ik dat werk voor volwassenen. Beelden verzinnen bij opiniestukken van *Vrij Nederland* of *de Volkskrant* vond ik hartstikke leuk. Of werken voor de *Playboy* – daar kreeg ik een keer een opdracht iets te maken bij de vraag wat je als vrouw zou doen als je een penis zou hebben. Dat heb ik toen met ongelooflijk veel plezier gedaan. Tegelijkertijd vind ik, als ik dat zo over mezelf kan zeggen, dat ik in het maken van kinderboeken goed ben geworden. Twintig jaar geleden was ik nog niet zo ver.'

Wat is er sindsdien veranderd?

'Ik vertel nu veel bewuster een eigen verhaal bij de tekst. Zo wordt mijn werk spannender. Ik ben nooit fan geweest van binnen de lijntjes kleuren en ik heb altijd een enorme vrijheidsdrang gehad. Maar vroeger durfde ik boeken niet zo goed naar mijn hand te zetten. Tegenwoordig ben ik minder braaf. Dat kan ik ook zijn, omdat mensen steeds meer vertrouwen in mij hebben. Daardoor ontstaat ruimte voor experimenteren. *Het Logboek van de dieren*, met mijn eigen tekst, dat vorig jaar is verschenen, is daarvan een resultaat. En ook mijn nieuwste boek *Dit is geen cobra*, over cobrakunst, dat ik samen heb gemaakt met Bette [dichter Bette Westera met wie Weve een veelzijdig duo vormt, red.]. Het uitgangspunt

FOTO ELSBETH TIJSSEN

Vrij werk

van de cobrakunstenaars komt wel overeen met dat van mij: maak wat je wilt en heb plezier. Goed of fout, of mooi of lelijk waren geen criteria, en ze hadden lak aan anatomie.'

Welke criteria hanteer je wel?

'De voorwaarde waar mijn werk aan moet voldoen is dat het directe onbeholpenheid moet uitstralen. Het moet lijken alsof het helemaal geen moeite heeft gekost, alsof het in een keer is gemaakt en een verlengstuk van jezelf is. Ik heb ooit gezegd: "Ik vind de saxofoon zo'n mooi instrument, want daar hoor je iemands adem en ziel doorheen." Zo vind ik het bij tekeningen en schilderijen fijn als je iemands motoriek en wezen erin weerspiegeld ziet. Toen ik zelf op de kunstacademie lesgaf, verbood ik mijn leerlingen te gummen. Het directe is er dan vanaf. Expressie vind ik belangrijker dan of iemand wel of niet een wipneusje kan tekenen. Compositie, kleur en vlakken – die geven je werk zijn eigenheid. Daarom ben ik blij dat ik op de kunstacademie indertijd grafische vormgeving heb gekozen. Daar heb ik, dankzij mijn docent Bob Balke, over het grote geheel leren nadenken, en meegekregen dat qua anatomie niet alles hoeft te kloppen. Hij was een rare man, heel streng, soms een beetje cru, maar ik vond hem humorvol en adoreerde hem.'

Wie heeft je nog meer gevormd?

'Mijn moeder. Zij heeft zelf de kunstacademie gedaan en moedigde mij erg aan om te tekenen. Toen ik zeven was, wist ik al dat ik boeken wilde illustreren. Mijn zusje Carine schreef verhalen en ik tekende daarbij. Op de lagere school haalde ik trouwens slechte cijfers voor tekenen: eigen creativiteit werd de kop ingedrukt; we moesten vooral natekenen. Dat ik er lol in ben blijven houden, komt door mijn moeder. 'Verder moet ik Sabine en Hans Bockting van Bockting Ontwerpers natuurlijk noemen. Zij zorgen ervoor dat mijn tekeningen nog mooier en expressiever worden. Die samenwerking begon negen jaar geleden bij *Ik leer je liedjes van verlangen, en aan je apenstaartje hange*n – het dierengedichtenboek dat ik met Bette heb gemaakt. Toen zei Hans op een gegeven moment: "Sylvia, je moet meer lucht in je tekeningen stoppen, meer wit tonen." Eerst dacht ik, waar bemoeit hij zich mee, doe het zelf. Maar hij had uiteraard helemaal gelijk. Niet alles benoemen, maakt een tekening interessant en avontuurlijk. Ik ben daarom een groot voorstander van het gebruik van restruimtes. [Wijzend naar een van haar tentoongestelde werken:] Bijvoorbeeld bij die staart van *Mijn kat*. Daar heb ik natuurlijk helemaal geen staart getekend, maar je interpreteert het wel zo.

Hoe begin je een tekening?

'Ik werk het liefst zonder vooropgezet plan, heel intuïtief en associatief, in dienst van de expressie. Eerst maak ik lijnen en vormen en vlekken met ouderwetse verf, inkt en kwasten. Op de computer maak ik dan het definitieve beeld. Ik neig soms naar te realistisch willen werken. Maar door de computer kan ik mijzelf verrassen. Door te experimenteren met kleuren en te schuiven met de vormen ontstaan soms onverwachte figuren, die veel leuker of grappiger zijn dan wanneer ik ze zonder computer zou hebben gemaakt. Sinds *Kip en ei*, mijn eerste eigen boek dat alweer dateert uit 2007 en ik op deze manier heb gemaakt, werk ik zo.'

Is er één boek waarin alles van je werk samenkomt?

'Nee, dat is er niet. Of nog niet. In ieder nieuw boek wordt een nieuw deel van mijn werk zichtbaar. Er zijn wel boeken – ook vroegere – waar ik trots op ben. *De bloeddorstige badmeester* van Hans Dorrestijn is nog steeds een favoriet, omdat het zo bizar is, met armen en benen die worden afgehakt... Dat groteske en absurde vind ik leuk. In mijn top tien staat ook *Aan de kant, ik ben je Oma niet*, dat boek met kleine levensverhalen over bejaarden. Ik had mijn zinnen gezet op het winnen van een Gouden Penseel – [lachend] wat dus is gelukt – en ben bewust anders te werk gegaan, associatief. Met, toen voor het eerst, verborgen grapjes en gekke details die ik aan Bettes gedichten heb toegevoegd. Maar mijn hart ligt het meest bij *Doodgewoon*, de gedichtenbundel over de dood waar Bette en ik in 2015 de Woutertje Pieterse Prijs mee wonnen. Heerlijk, de vrijheid die ik had om bij iedere tekst een eigen invalshoek te kiezen, te bepalen of ik het humorvol, abstract of symbolisch moest aanpakken en welke stijl en materialen het beste pasten. Bette is daar ook op haar best – o wat kan ze toch fantastisch schrijven. Haar humor is geweldig, terwijl ze ook ontzettend kan ontroeren. Bij sommige van haar gedichten in *Doodgewoon* moet ik huilen. Bette kan gewoon alles.' •••

UIT EEN SCHRIJVERSLEVEN

Joukje Akveld

Groot moest hij zijn, dat was wat ik ervan wist. Kleine auto's waren kwetsbaar. Al researchend voor *Wij waren hier eerst* had ik met Avis' goedkoopste huurautootje een klapband gekregen op de ring van Johannesburg. *CRIME ALERT. DO NOT STOP* waarschuwden de borden die ik trouw gehoorzaamd had – tot ik met een vaartje de vangrail in vloog. Toen ik kort daarna in net zo'n klein model de reis voortzette, schrok ik van elk geluid. Het bezoek uit Nederland dat juist over was heette Boukje, met haar ontstond de volgende scène.

EXTERIEUR: Zuid-Afrika, groene heuvels. Een zilveren Ford Fiesta die over zwart asfalt zoeft.
INTERIEUR: Achter het stuur: Boukje. Op de bijrijdersstoel: Joukje.
Joukje: Ik hoor wat.
Boukje: Ik hoor niks.
Joukje: Jawel, ik hoor wat. Iets bij het linker voorwiel.
EXTERIEUR: Boukje die de auto stopt, uitstapt en iets checkt bij het linker voorwiel.
Boukje: Het is niets. Een dingetje dat flapt.
Joukje: Een dingetje?
Boukje: Met een touwtje zetten we het zo weer vast.
INTERIEUR: Boukje en Joukje die door hun tassen rommelen maar geen touwtje vinden.
Boukje: Weet je wat ook een stevig touwtje is? Een tampontouwtje.
Joukje: Hahaha, ik dacht dat je tampontouwtje zei.
Boukje: Ik zei ook tampontouwtje.
Joukje: Hoe weet je dat?
Boukje: Heb je nou een tampon bij je of niet?
EXTERIEUR: Boukje en Joukje die de auto aan elkaar knopen met een tampontouwtje.

Dit keer zou ik voor het schrijven van nieuwe boeken van Kaapstad naar Oeganda rijden. Op en neer naar de evenaar, dat redde je niet met een aan elkaar geknoopte Ford Fiesta, dat snapte ik ook. Een fourwheeldrive moest het zijn. Dat er één hebben volgens sommigen niet hetzelfde was als erin kunnen rijden, besloot ik later op te lossen.
Bij een garage onder Kaapstad vond ik een tweedehands Toyota Fortuner. Alles eraan was enorm. De banden, het stuur, zelfs het gaspedaal leek groter dan ik gewend was. Op de bumper zat een rooster waarmee je een olifant kon scheppen.
'Prima bakkie,' zei de dealer en hij klopte op de motorkap.
Ik knikte. 'Groot. Groot ook.'
'Hiermee haal je het wel tot Oeganda.'
'Ja?' zei ik. Eigenlijk was het meer een vraag.
'Vang,' zei de dealer. Hij gooide me de sleutels toe, knipoogde en verdween in zijn kantoor.
Ik keek naar de auto. 'Oké,' zei ik. 'Vanaf nu is het jij en ik.'
Ik noemde hem Roel.

Joukje Akveld schrijft prentenboeken en non-fictie voor kinderen en volwassenen. *Een aap op de wc* vertelt de geschiedenis van Diergaarde Blijdorp tijdens de Tweede Wereldoorlog. In *Wij waren hier eerst* beschrijft ze de botsing tussen mens en dier in Zuid-Afrika, waarvoor ze vier maanden door het land reisde. Beide boeken werden genomineerd voor de Woutertje Pieterse Prijs en wonnen een Zilveren Griffel. Vorig jaar vertrok Akveld opnieuw naar Afrika voor onderzoek voor nieuwe boeken. Dit keer reisde ze in een Toyota Fortuner van Kaapstad naar Oeganda. Het eerste boek, *Wat niet in de safarigids van je ouders staat*, is gepland voor voorjaar 2020.